MUNI
ECON

OBYVATELSTVO

Rozvoj venkova Jaro 2020

Obyvatelstvo, maloobchod, zemědělství

Vývoj počtu světové populace

- Rok 0 300 mil.
- Rok 1000 310 mil.
- Rok 1500 500 mil.
- Rok 1750 800 mil.
- Rok 1800 980 mil.
- Rok 1900 1,6 mld.
- Rok 1950 2,5 mld.
- Rok 1980 4,4 mld.
- Rok 2010 7,3 mld.
- Rok 2020 7,8 mld.

MUNI
ECON

Definice

- Podle OSN jsou **venkovské oblasti obvykle definovány jako "to, co není městské"** a tak nesrovnalosti v definici toho, co je městské, vedou k **nesrovnalostem** v charakterizaci toho, co je venkovské.

MUNI
ECON

World - Rural population

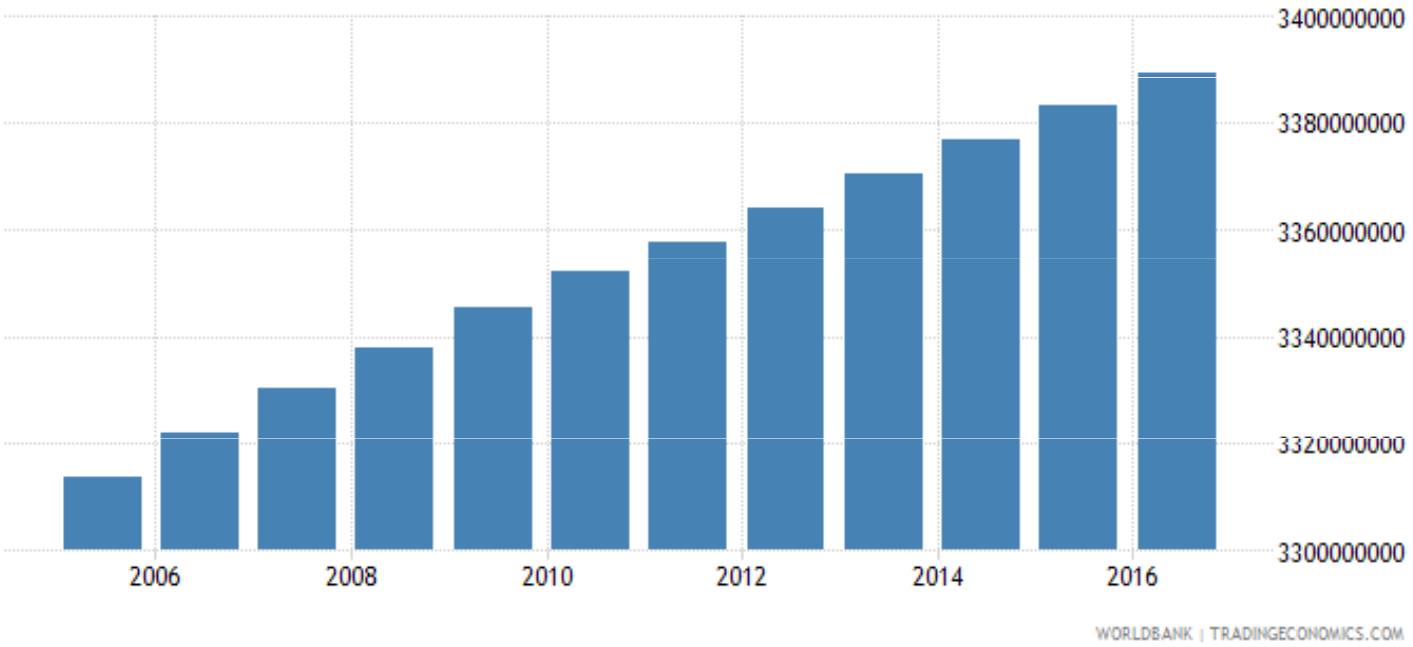

Za venkovské obyvatelstvo se považují lidé žijící ve venkovských oblastech podle definice národních statistických úřadů.
Vypočítává se jako rozdíl mezi celkovou populací a městskou populací.

MUNI
ECON

- Pokud jsou definice městského a venkovského prostoru založeny na kvantitativních prahových hodnotách, minimální počet obyvatel místa, který má být považován za „město“, se značně liší.
- Například v několika zemích Latinské Ameriky a západní Afriky je hranice populace 2 000 obyvatel, zatímco na Islandu je to jen 200 a naopak 10 000 obyvatel v zemích jako Itálie.

MUNI
ECON

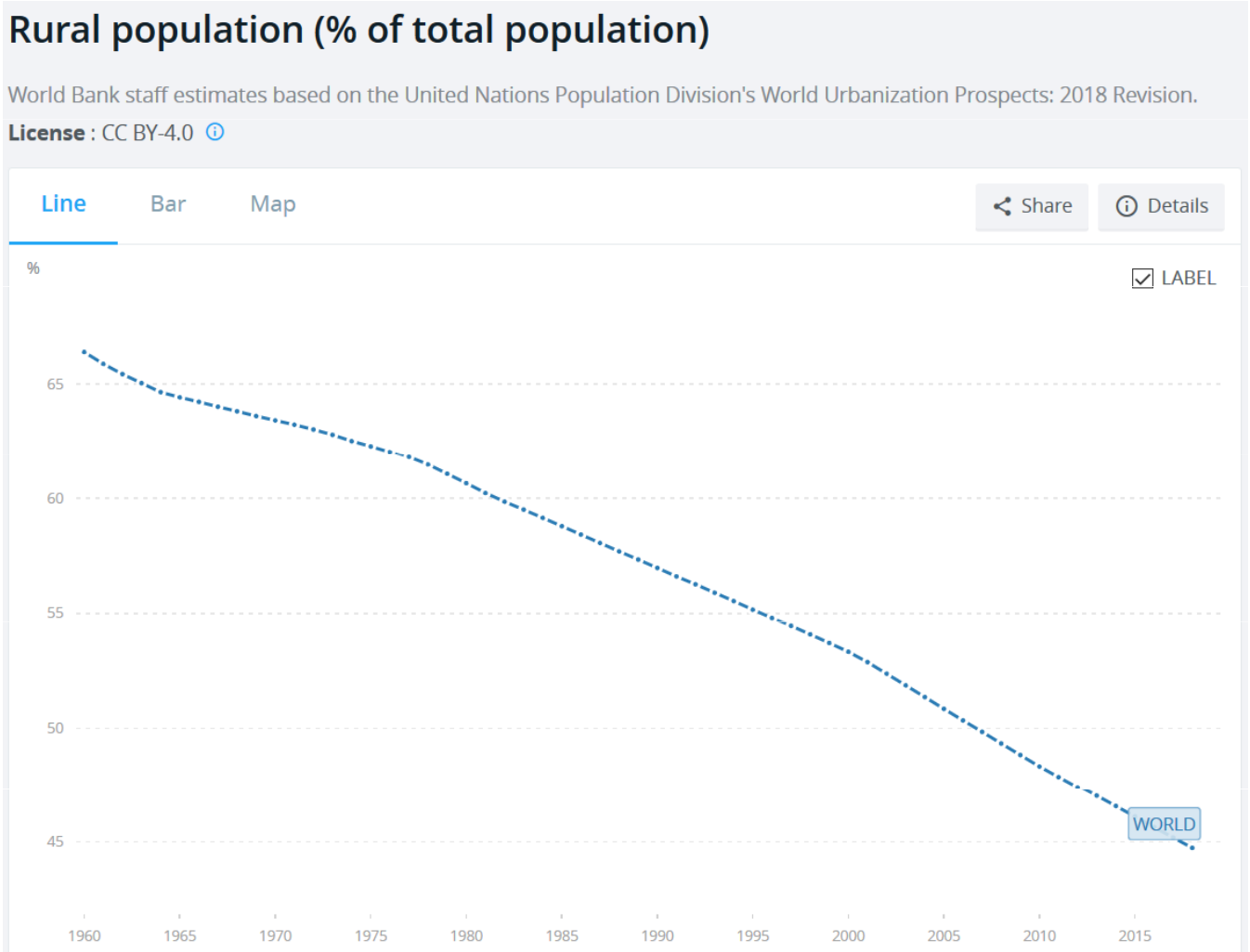

Svět: 55,3 % urban, 44,7 % rural

MUNI ECON

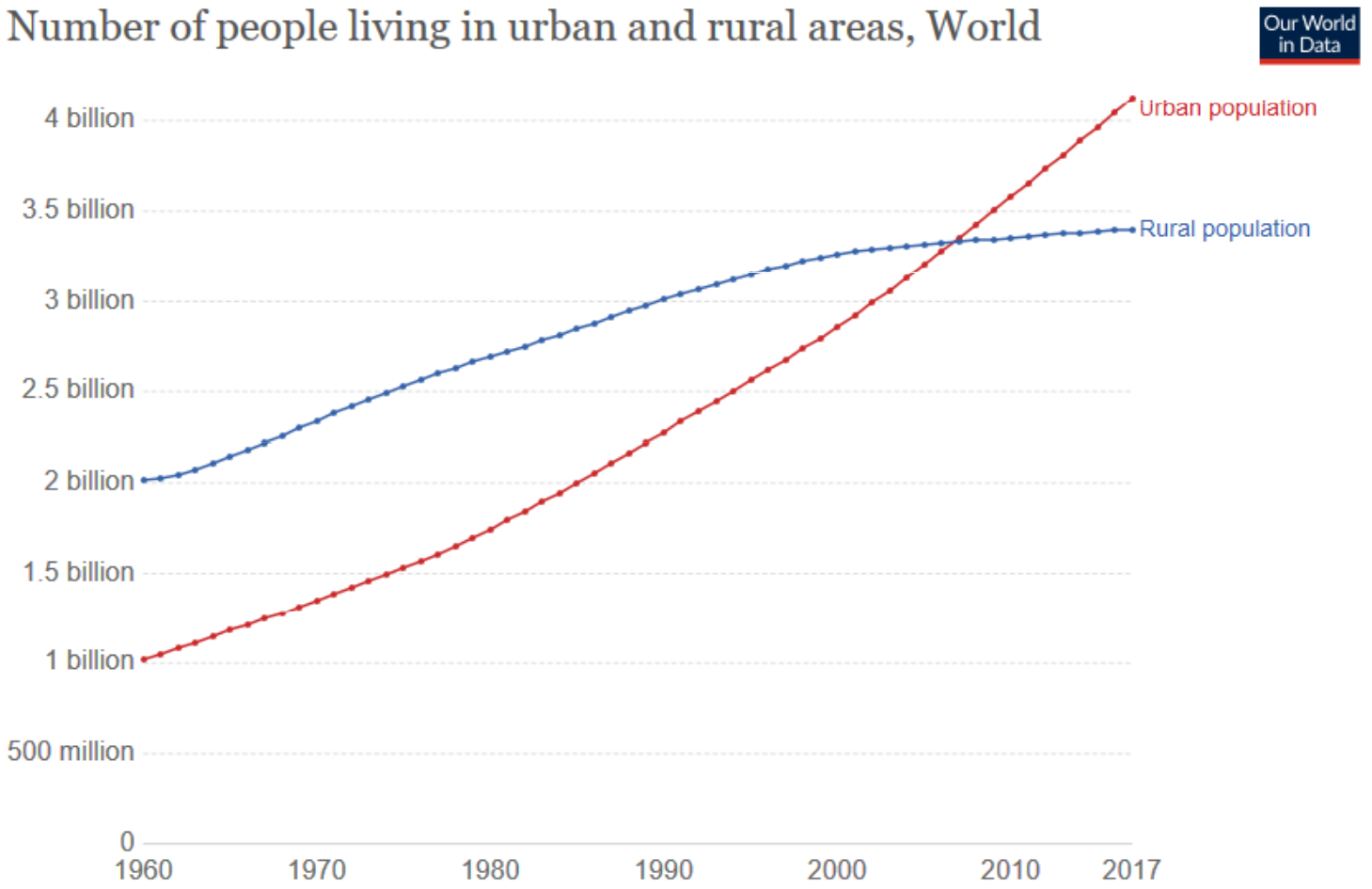
Number of people living in urban and rural areas, World
Our World in Data
4 billion
3.5 billion
3 billion
2.5 billion
2 billion
1.5 billion
1 billion
500 million
0
1960
1970
1980
1990
2000
2010
2017
Urban population
Rural population
Source: UN World Urbanization Prospects (2018)
OurWorldInData.org/urbanization • CC BY
Note: Urban populations are defined based on the definition of urban areas by national statistical offices.

Urban and rural population projected to 2050, World

Total urban and rural population, given as estimates to 2016, and UN projections to 2050. Projections are based on the UN World Urbanization Prospects and its median fertility scenario.

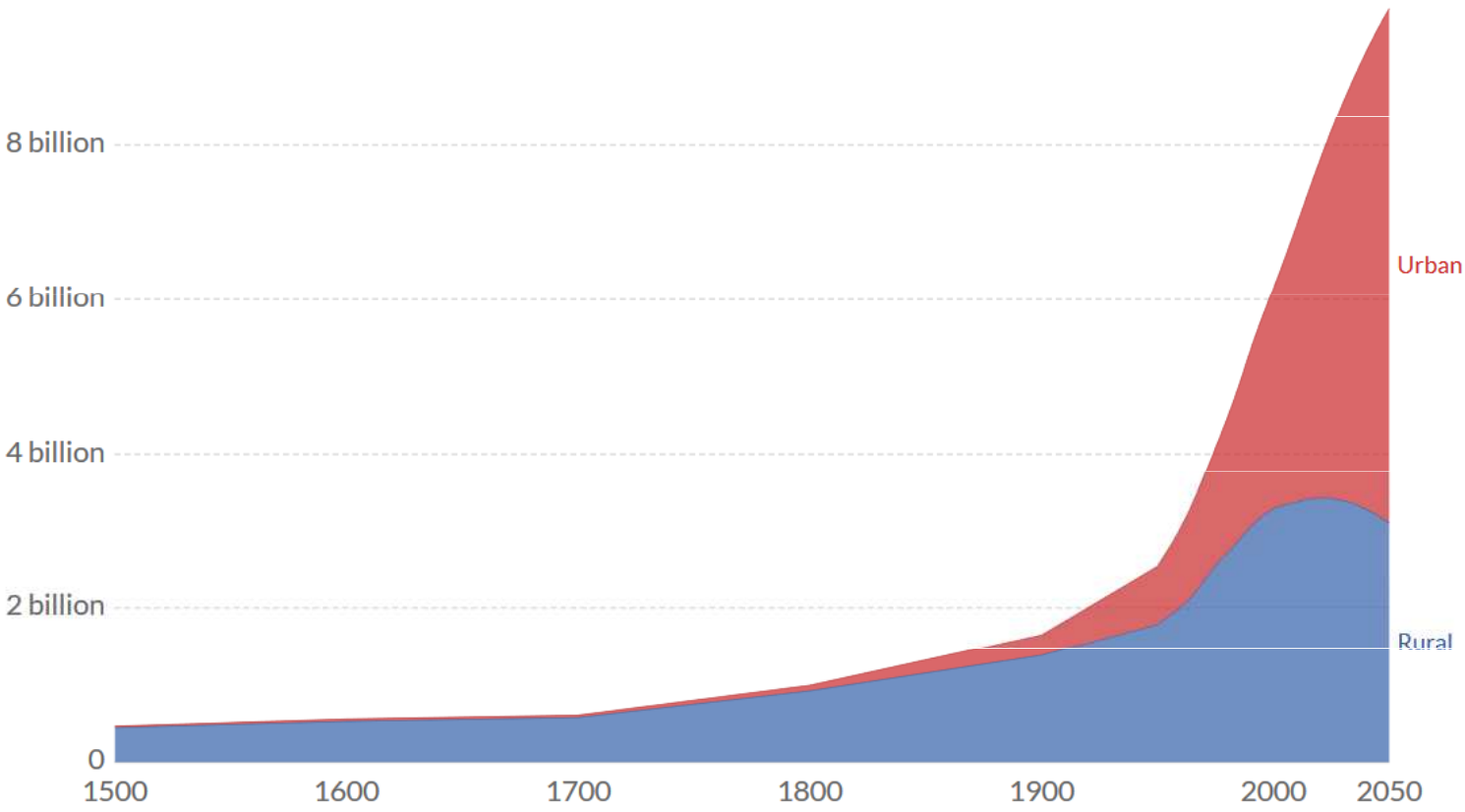

Source: OWID based on UN World Urbanization Prospects 2018 and historical sources (see Sources)

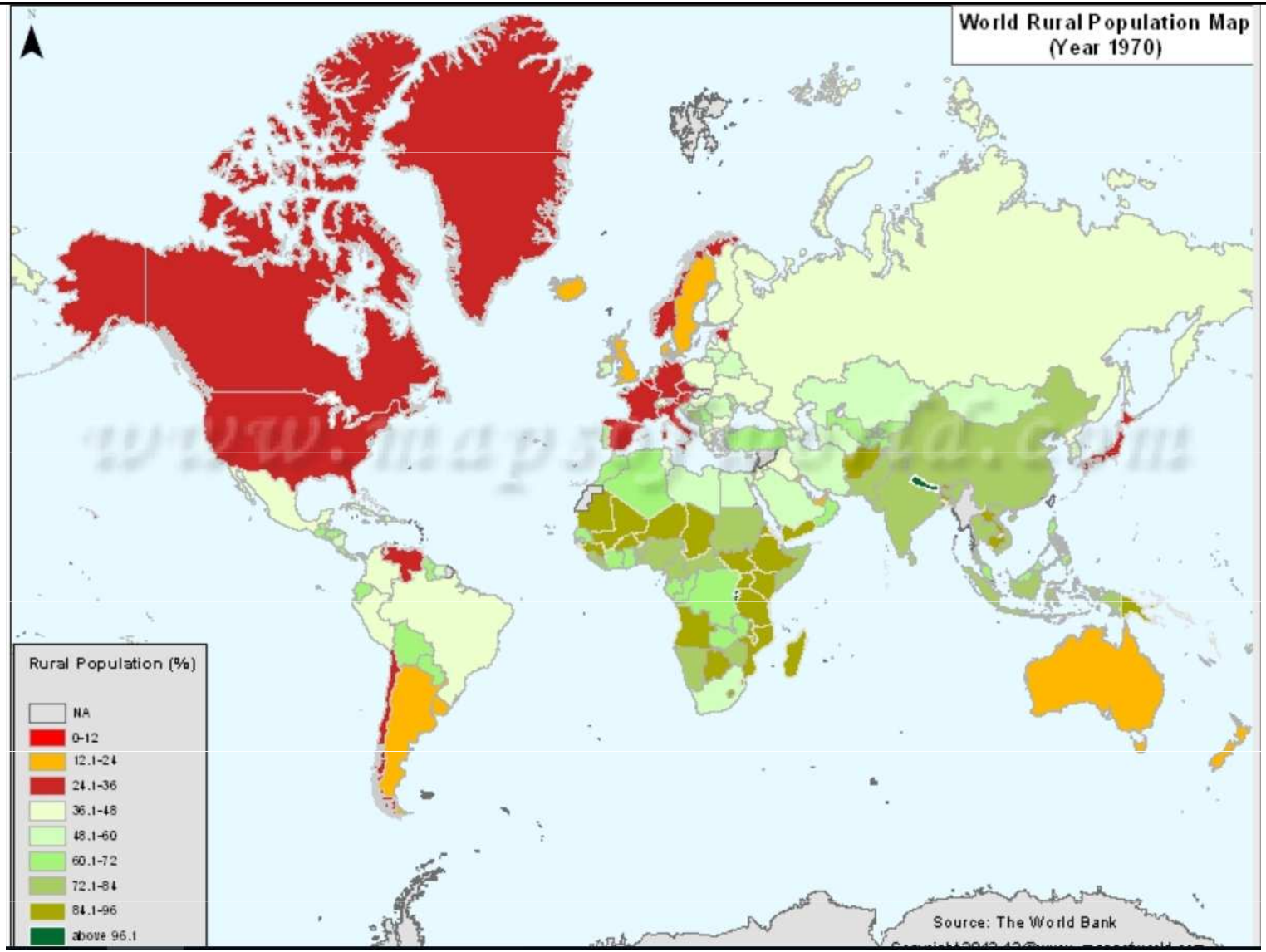
World Rural Population Map
(Year 1970)
N
Rural Population (%)
NA
0-12
12.1-24
24.1-36
36.1-48
48.1-60
60.1-72
72.1-84
84.1-96
above 96.1
Source: The World Bank

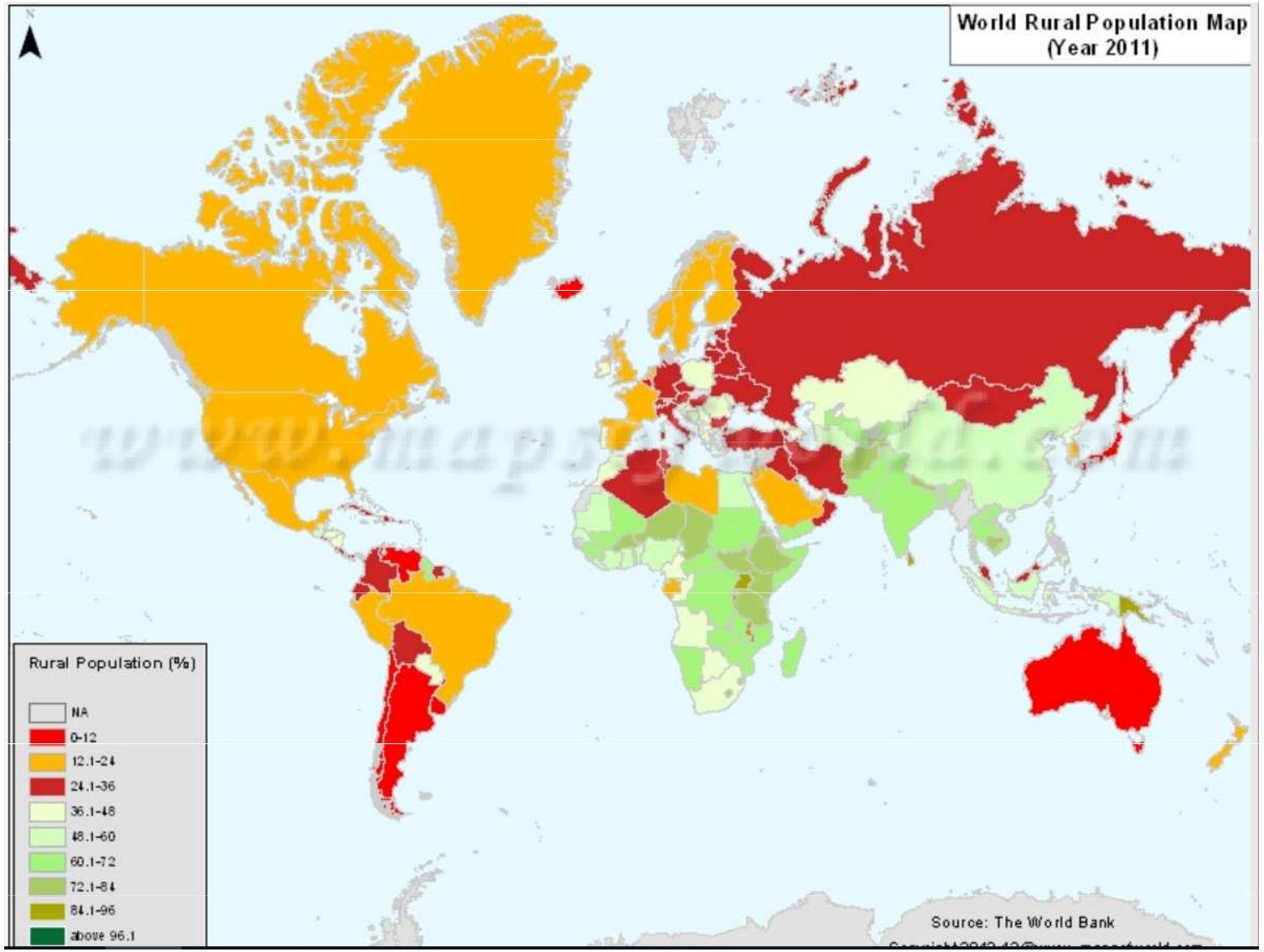
World Rural Population Map
(Year 2011)
Rural Population (%)
NA
0-12
12.1-24
24.1-36
36.1-48
48.1-60
60.1-72
72.1-84
84.1-96
above 96.1
Source: The World Bank

Do more people live in urban or rural areas?, 1950

Our World in Data

Share of the population which live in urban versus rural areas. Here, 'majority urban' indicates more than 50 percent of the population live in urban centres; 'majority rural' indicates less than 50 percent. Urban populations are defined based on the definition of urban areas by national statistical offices. This is based on estimates to 2016, combined with UN projections to 2050.

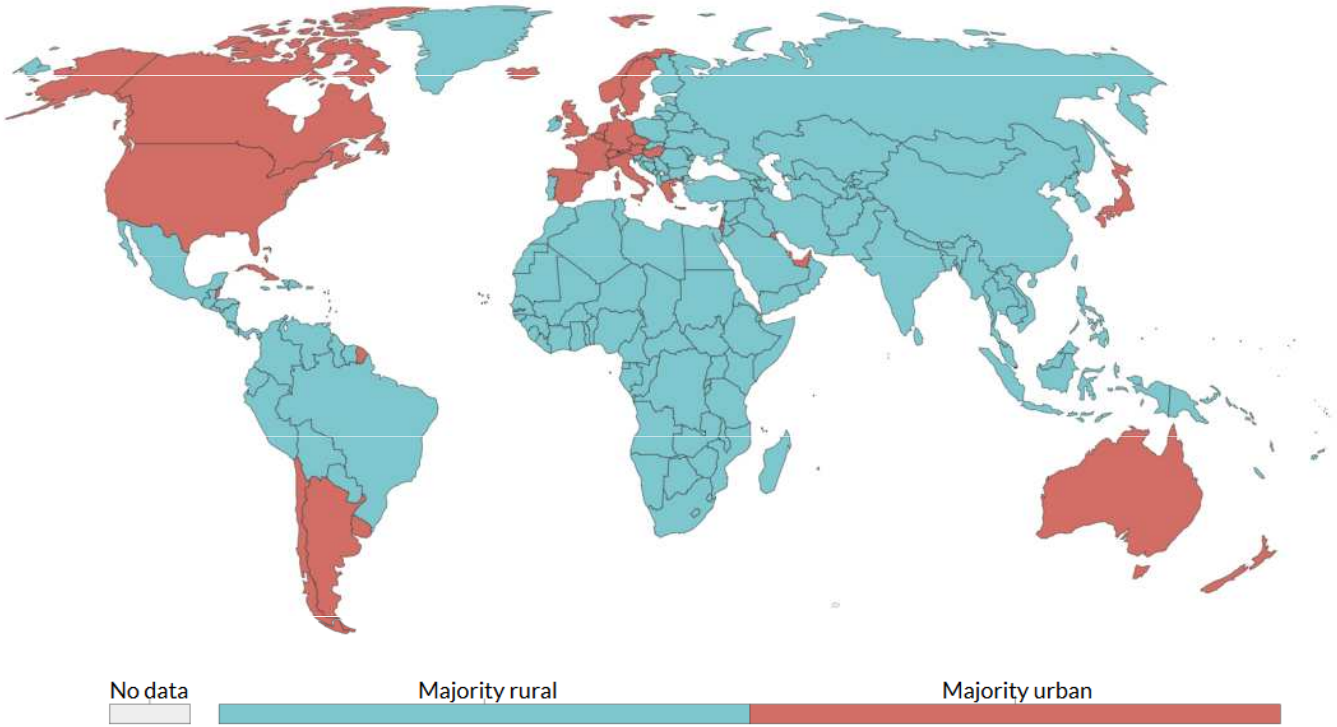

Source: OWID based on UN World Urbanization Prospects (2018) & Historical Sources (see Sources tab)

CC BY

Do more people live in urban or rural areas?, 2050

Our World in Data

Share of the population which live in urban versus rural areas. Here, 'majority urban' indicates more than 50 percent of the population live in urban centres; 'majority rural' indicates less than 50 percent. Urban populations are defined based on the definition of urban areas by national statistical offices. This is based on estimates to 2016, combined with UN projections to 2050.

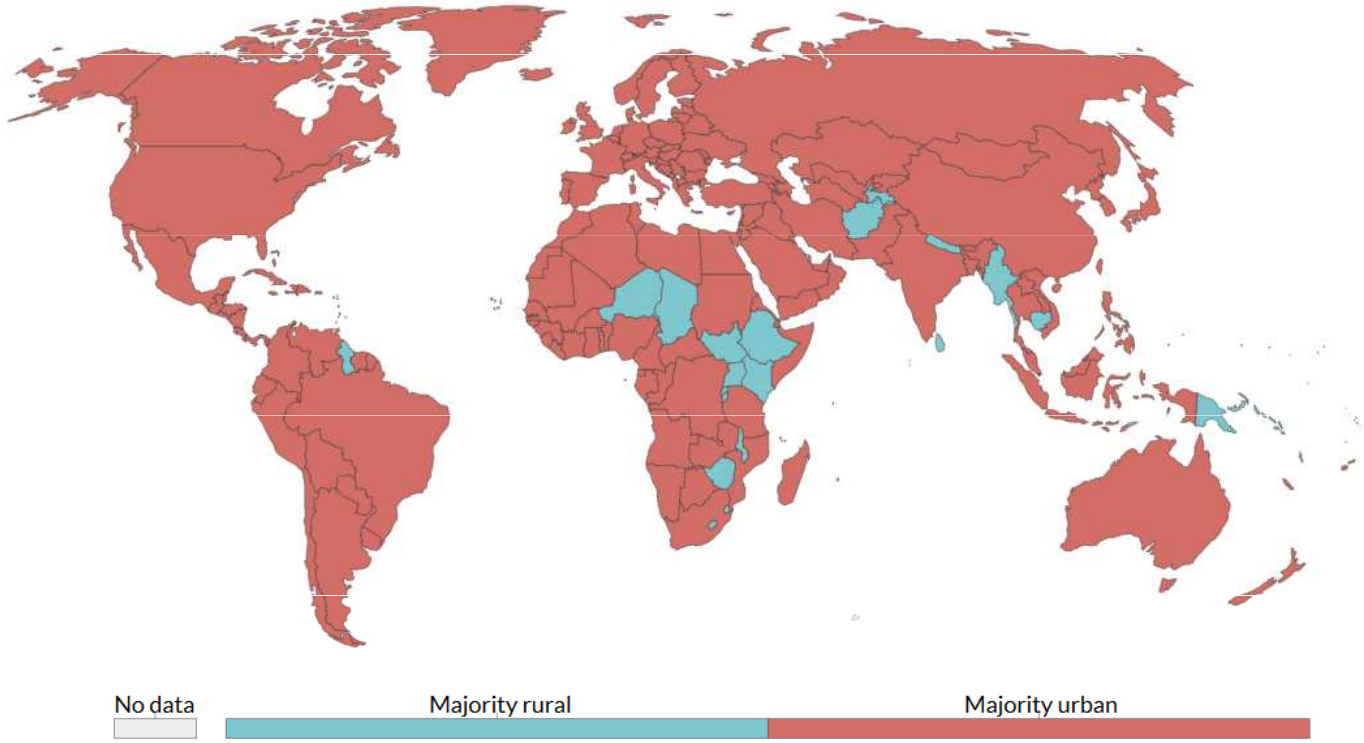

Source: OWID based on UN World Urbanization Prospects (2018) & Historical Sources (see Sources tab)

CC BY

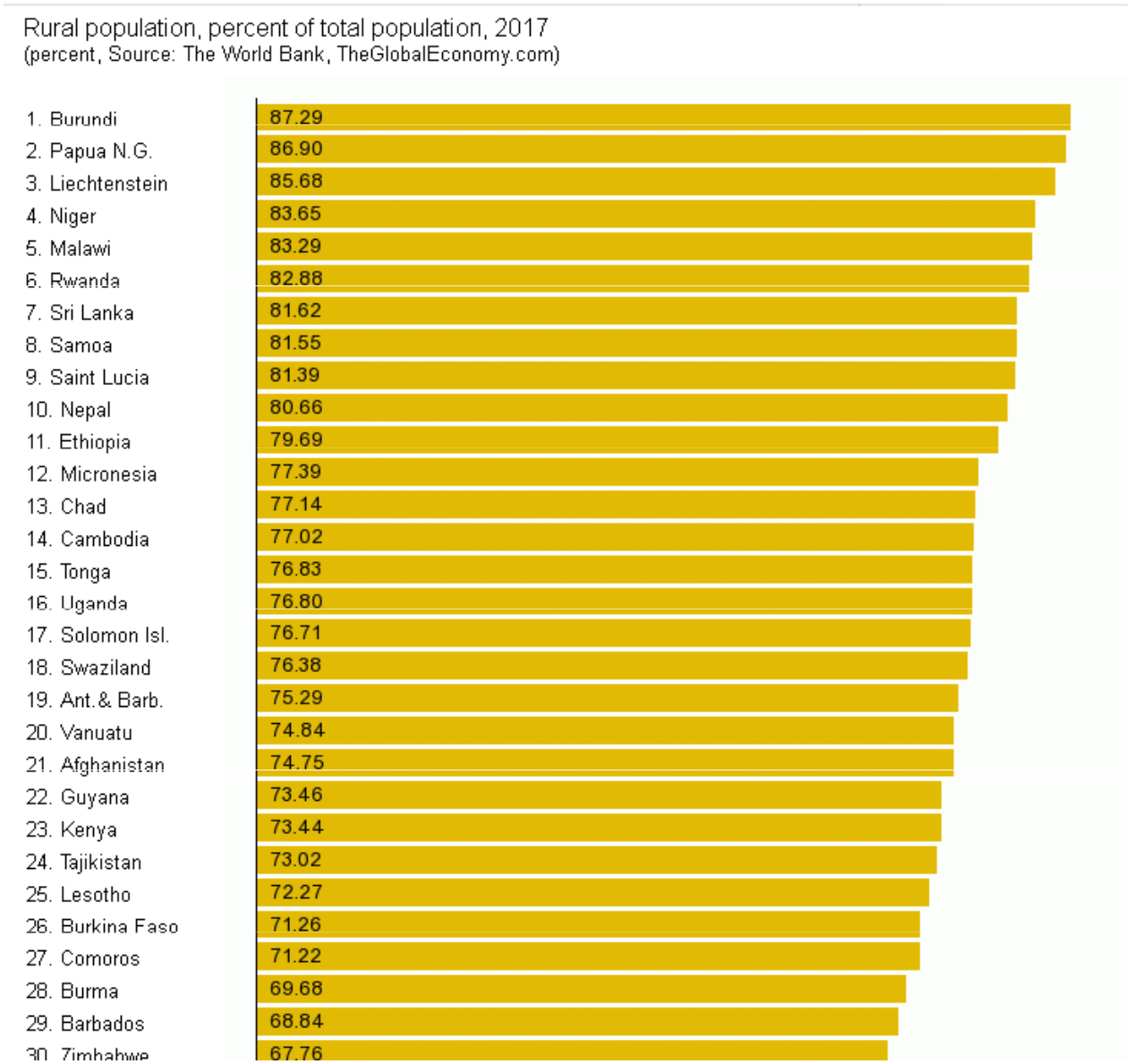
Rural population, percent of total population, 2017
(percent, Source: The World Bank, TheGlobalEconomy.com)
1. Burundi 87.29
2. Papua N.G. 86.90
3. Liechtenstein 85.68
4. Niger 83.65
5. Malawi 83.29
6. Rwanda 82.88
7. Sri Lanka 81.62
8. Samoa 81.55
9. Saint Lucia 81.39
10. Nepal 80.66
11. Ethiopia 79.69
12. Micronesia 77.39
13. Chad 77.14
14. Cambodia 77.02
15. Tonga 76.83
16. Uganda 76.80
17. Solomon Isl. 76.71
18. Swaziland 76.38
19. Ant.& Barb. 75.29
20. Vanuatu 74.84
21. Afghanistan 74.75
22. Guyana 73.46
23. Kenya 73.44
24. Tajikistan 73.02
25. Lesotho 72.27
26. Burkina Faso 71.26
27. Comoros 71.22
28. Burma 69.68
29. Barbados 68.84
30. Zimbabwe 67.76

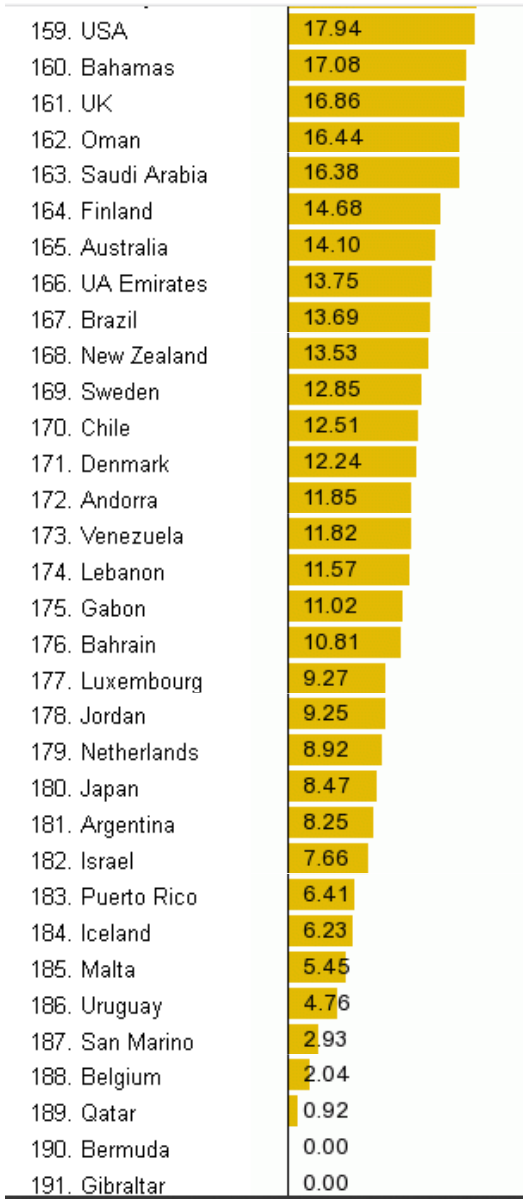

Obyvatelstvo, maloobchod, zemědělství

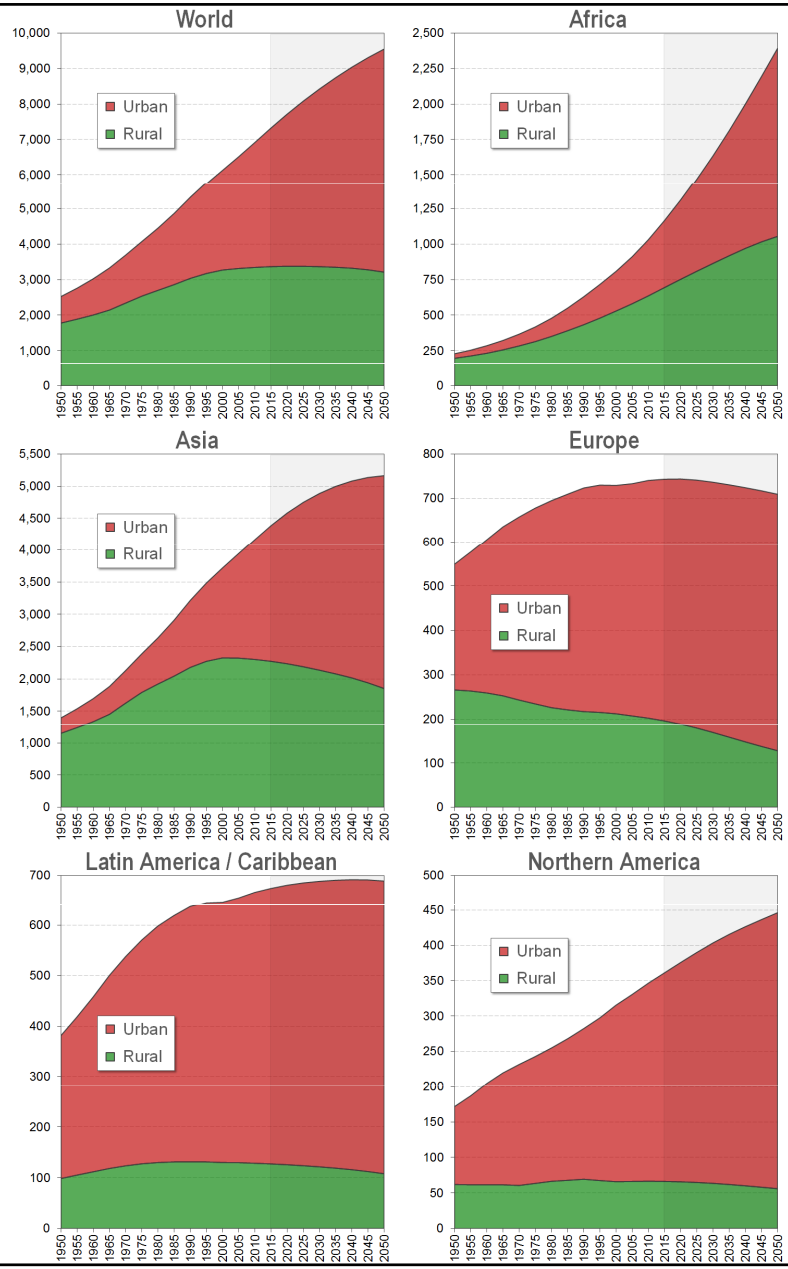
World
Urban
Rural
Africa
Urban
Rural
Asia
Urban
Rural
Europe
Urban
Rural
Latin America / Caribbean
Urban
Rural
Northern America
Urban
Rural

Urban–rural typology, by NUTS 3 regions (1)

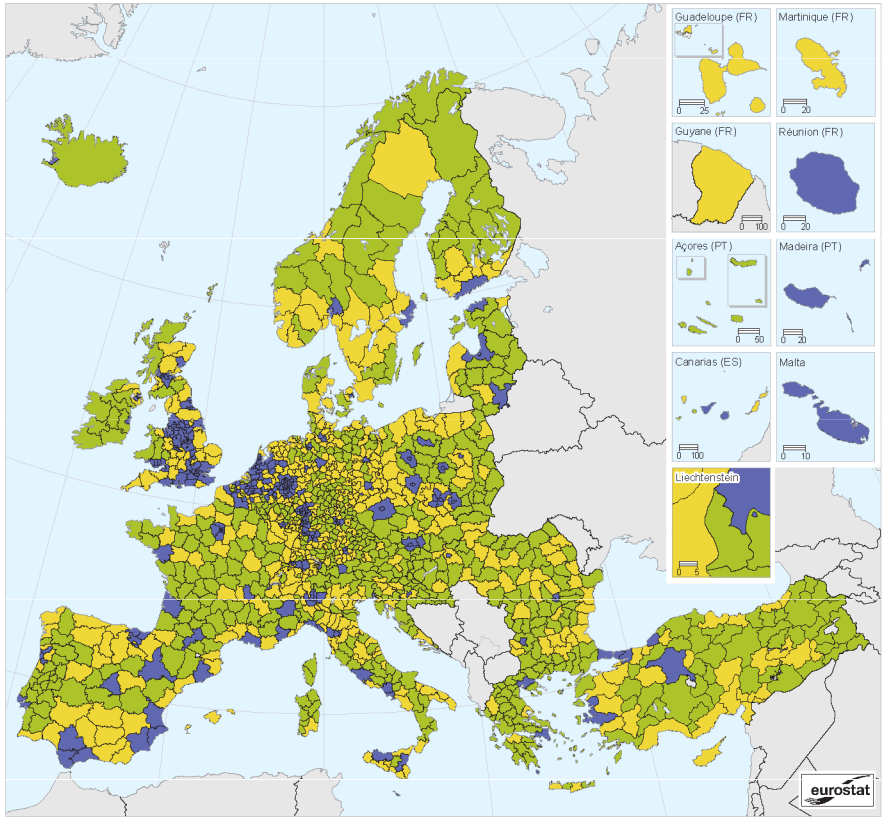

Administrative boundaries: © EuroGeographics © UN-FAO © Turkstat
Cartography: Eurostat — GISCO, 05/2013

Predominantly urban regions (rural population: <20 % of the total population)
Intermediate regions (rural population: 20–50 % of total population)
Predominantly rural regions (rural population: >50 % of total population)
Data not available

0 200 400 600 800 km

(1) Based on population grid from 2006 and NUTS 2010.
Source: Eurostat, JRC, EFGS, REGIO-GIS

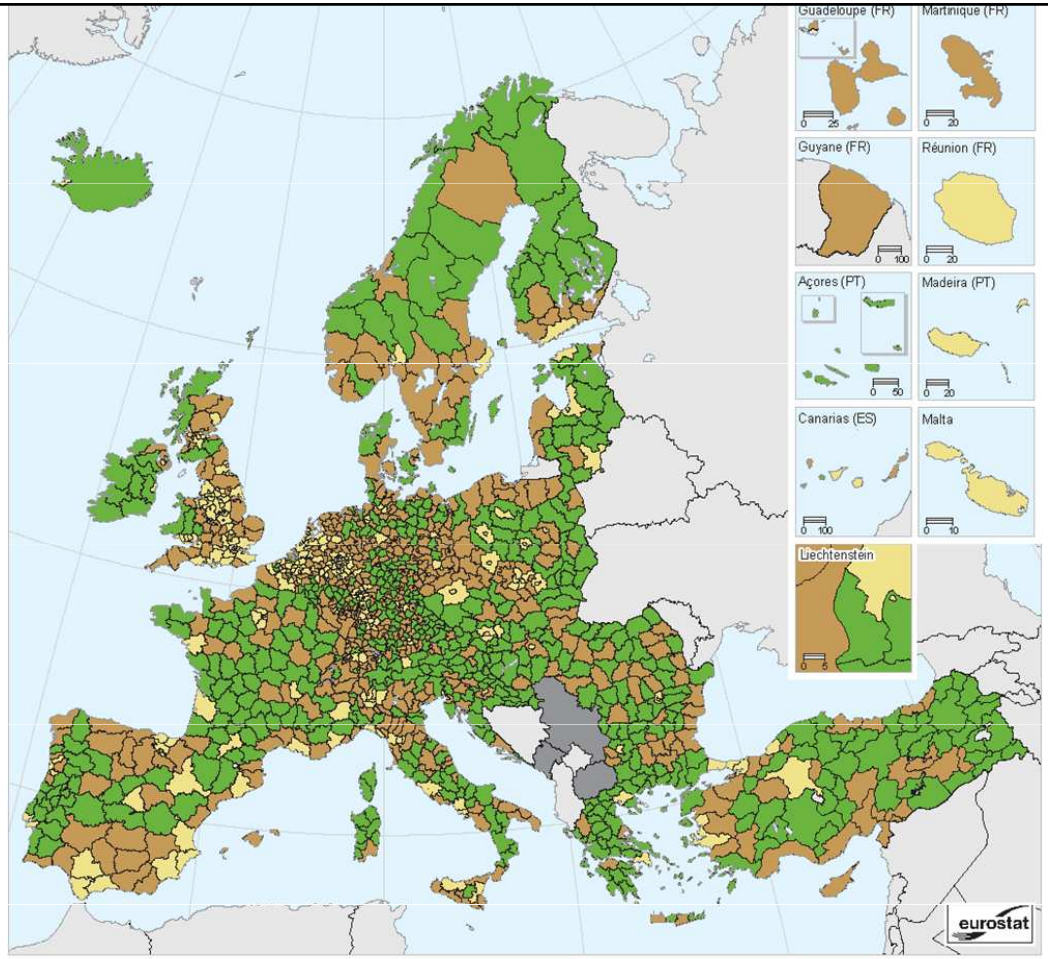

Administrative boundaries: © EuroGeographics © UN-FAO © Turkstat
Cartography: Eurostat — GISCO, 05/2013

Predominantly urban regions (rural population: <20 % of the total population)
Intermediate regions (rural population: 20–50 % of total population)
Predominantly rural regions (rural population: >50 % of total population)
Data not available

0 200 400 600 800 km

([1]) Based on population grid from 2006 and NUTS 2010.
Source: Eurostat, JRC, EFGS, REGIO-GIS

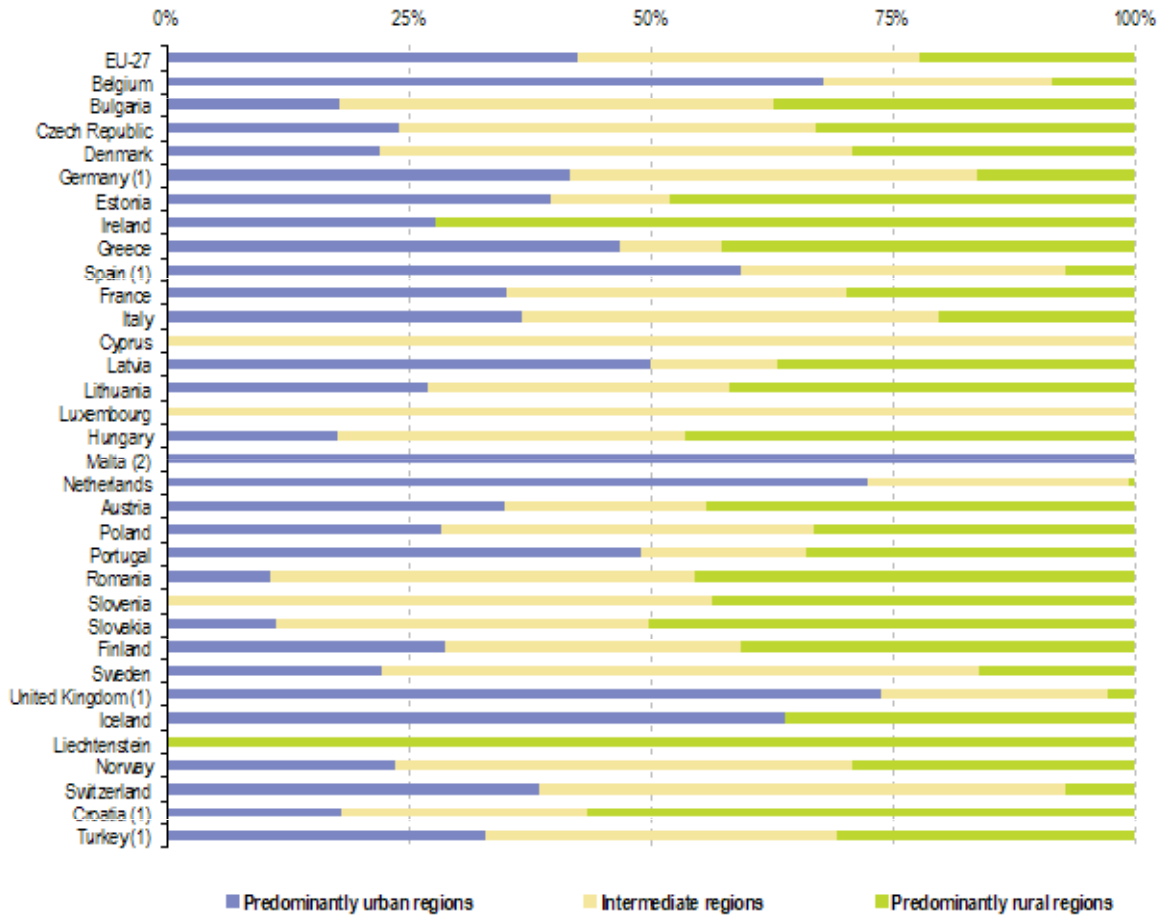

(1) 1 January 2011.
(2) 1 January 2010.
Source: Eurostat (online data codes: urt_gind3 and demo_r_gind3)

Vývoj venkovské populace ČR

- 70. léta – ČR: +5 %, venkov: –7 % obyvatel,
- 80. léta – ČR: stagnace, venkov: –8 % obyvatel,
- **90. léta – ČR: –1 %, venkov: +1 %,**
- **2001-2011 – ČR: +2,5 %, venkov: +8 % (města 0 %).**

– **Stárnutí venkova probíhá oproti obecným trendům v rychlejším tempu** – to ale **v poslední době ne zcela platí**…
– **Rozdíly mezi příměstským a odlehlým venkovem** (vliv polohy v rámci sídelního systému, působení suburbanizace)
– **Migrace jako hlavní faktor prostorové diferenciace** demografického vývoje venkova
– **Souhrnná čísla za venkovské oblasti v situaci jejich rostoucí diverzity ztrácí reprezentativnost**

MUNI
ECON

Suburbánní/příměstský venkov

„Venkovský“ venkov

Kategorie obcí dle míry venkovského charakteru

– **Vývoj počtu obyvatel, přirozený přírůstek** (pro celý venkov záporný), **saldo migrace i věková struktura se zhoršují** ve směru od větších venkovských obcí **směrem k extrémně venkovským obcím.**

Pro venkov jako celek v roce 2011 platila příznivější věková struktura než pro města,

ALE

- extrémně venkovské obce jsou stále nejstarší kategorií obcí celé ČR:

- dětská složka **14,3 %** (nižší podíl pouze města s 20 tis. a více obyv.),
- nejvyšší proporce post-produktivních **18,3 %**,
- nejnižší proporce produktivního obyvatelstva **67,4 %**,
- nejvyšší průměrný věk **42,4 let**,
- nejvyšší index stáří **128,5**,
- nejvyšší index ekonomického zatížení **48,3**.

MUNI
ECON

Dynamika obyvatelstva dle kategorie venkovských obcí (1991 – 2011)

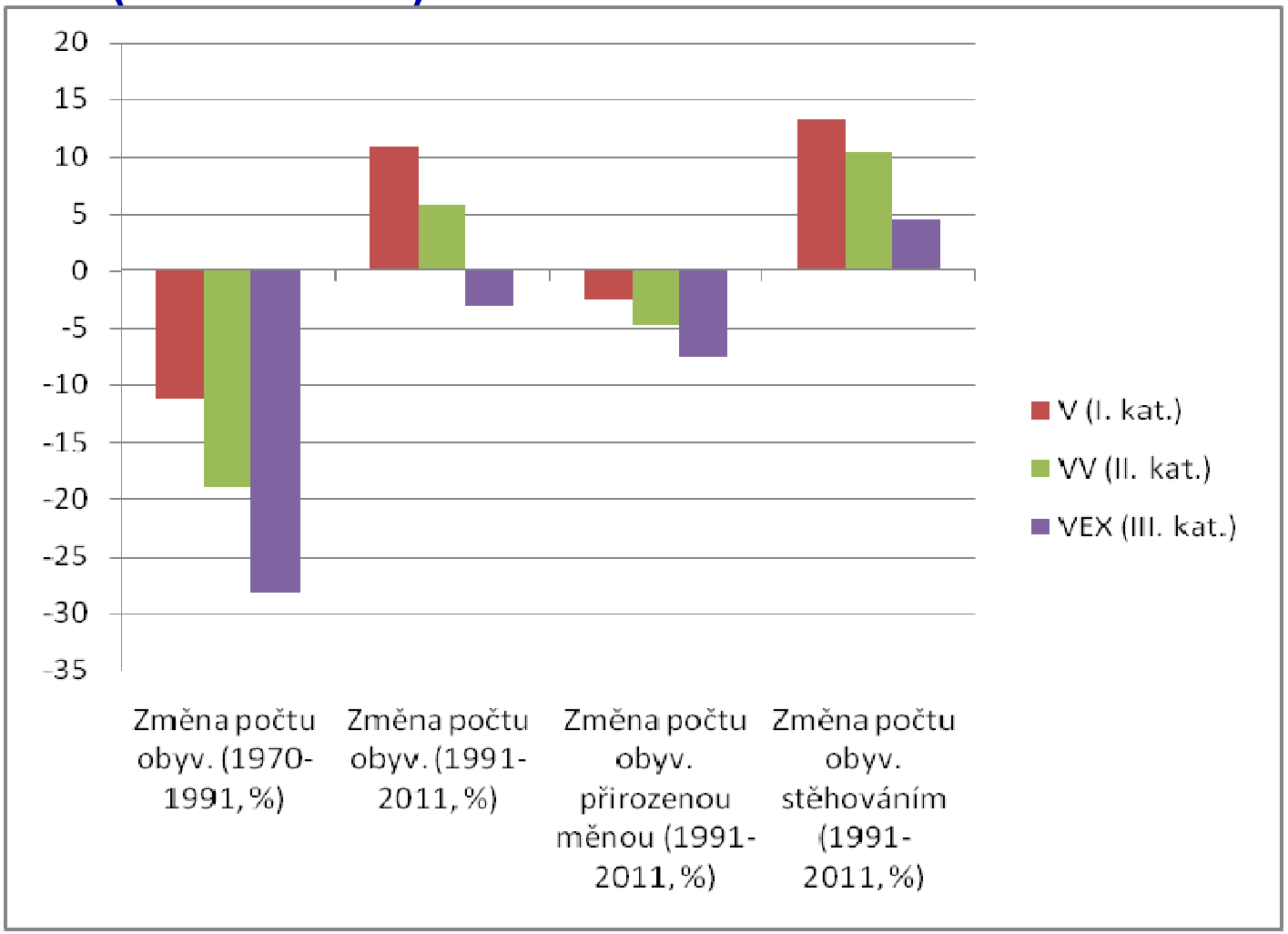

MUNI ECON

Věková struktura dle kategorie venkovských obcí (2011)

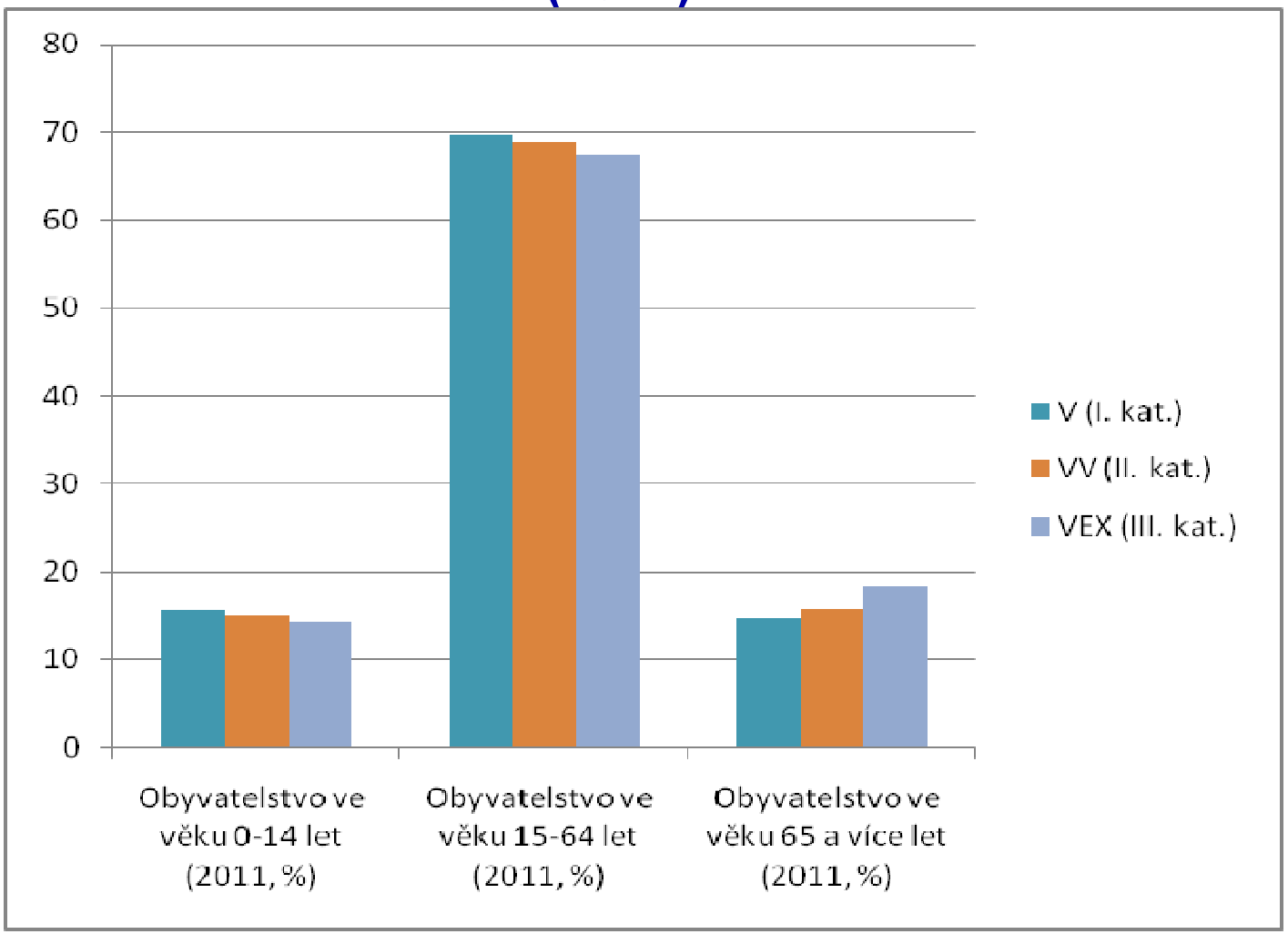

MUNI ECON

Vývoj indexu stáří ve vybraných kategoriích obcí (1991-2011)

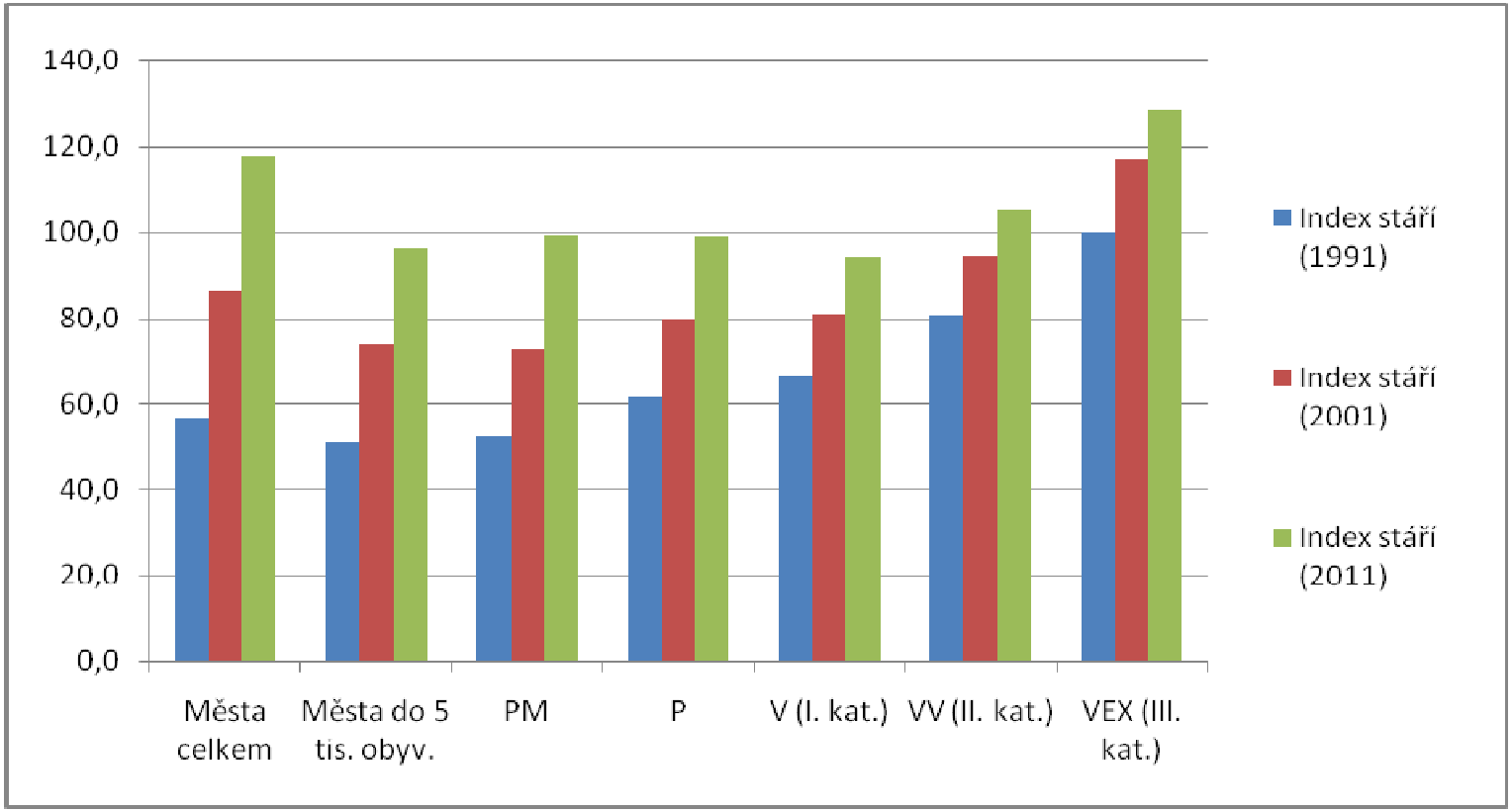

- Vývoj IS měst ČR (1991-2011, 1991=100%):
  - Města celkem = 208 %
  - Města s 20-50 tis. obyv = 240 %

MUNI ECON

Příměstské vs. ostatní venkovské oblasti

	Změna počtu obyv. (1970-1991, %)	Změna počtu obyv. (1991-2001, %)	Změna počtu obyv. (2001-2011, %)	Změna počtu obyv. (1991-2011, %)	Změna počtu obyv. přir. měnou (1991-2011, %)	Změna počtu obyv. stěhováním (1991-2011, %)
Příměstský v.	-13,0	3,1	17,5	21,1	-2,3	**23,4**
„Ostatní v.“	-14,9	-0,1	4,8	4,7	-3,6	**8,3**

	Vývoj IS (1991-2011, 1991=100 %)	Změna podílu věk. skup. 0-14 let (1991-2011)	Změna podílu věk. skup. 15-64 let (1991-2011)	Změna podílu věk. skup. 65 a více let (1991-2011)	Vývoj počtu obsazených pracovních míst (1991-2011, 1991=100 %)
Příměstský v.	119,9	-4,1	4,8	-0,7	151,1
„Ostatní v.“	145,3	-5,7	4,9	0,8	105,7

Venkov funkčních městských oblastí se dynamicky rozvíjí a zdá se být mnohem **soběstačnější** než zbylý venkovský prostor → **Počet obyvatel** (zejména produktivních) i **ekonomická aktivita** vykazují silně **rostoucí tendence.**

! Přitom příměstský venkov vykazuje srovnatelnou (pouze nepatrně nižší) míru venkovského charakteru jako ostatní venkov.

→ **Poloha v rámci sídelního systému je významnějším faktorem diferenciace demografického vývoje** než **míra venkovského charakteru**.

MUNI ECON

Regionální diferenciace demografického vývoje venkovských oblastí na úrovni obcí

- **Venkovské oblasti progresivního demografického vývoje** ⟶ především **venkovský prostor v silně urbanizovaných regionech a venkovské zázemí většiny velkých a středních měst**.

- Růst počtu obyvatel přirozenou měnou i stěhováním, současně snížení (nebo pouze mírný růst) indexu stáří:
  - venkovské zázemí Prahy, Hradce Králové a Pardubic,
  - venkov střední až jižní části Jihočeského kraje,
  - Venkovské zázemí Brna, částečně jižní/vinařské Moravy,
  - Předhůří Beskyd (zázemí pro Ostravu).

- Růst počtu obyvatel přirozenou měnou i stěhováním, růst indexu stáří:
  - venkov pohraničí západních Čech, severní Moravy a okresů Trutnov a Svitavy.

MUNI ECON

Regionální diferenciace demografického vývoje venkovských oblastí na úrovni obcí

Venkovské oblasti a negativní tendence demografického vývoje:

- vysoký úbytek počtu obyvatel – přirozenou měnou i stěhováním,
- výrazné stárnutí populace,
- nižší podíl dětské složky populace a produktivního obyvatelstva,
- vysoký podíl věkových skupin 65+ a 85+,
- vysoké hodnoty indexu stáří a indexu ekonomického zatížení,

Venkovské oblasti při krajských hranicích, odlehlé od center

↓

vnitřní periferie

↓

dlouhodobá zakořeněnost problému, mimo dosah suburbanizace

MUNI
ECON

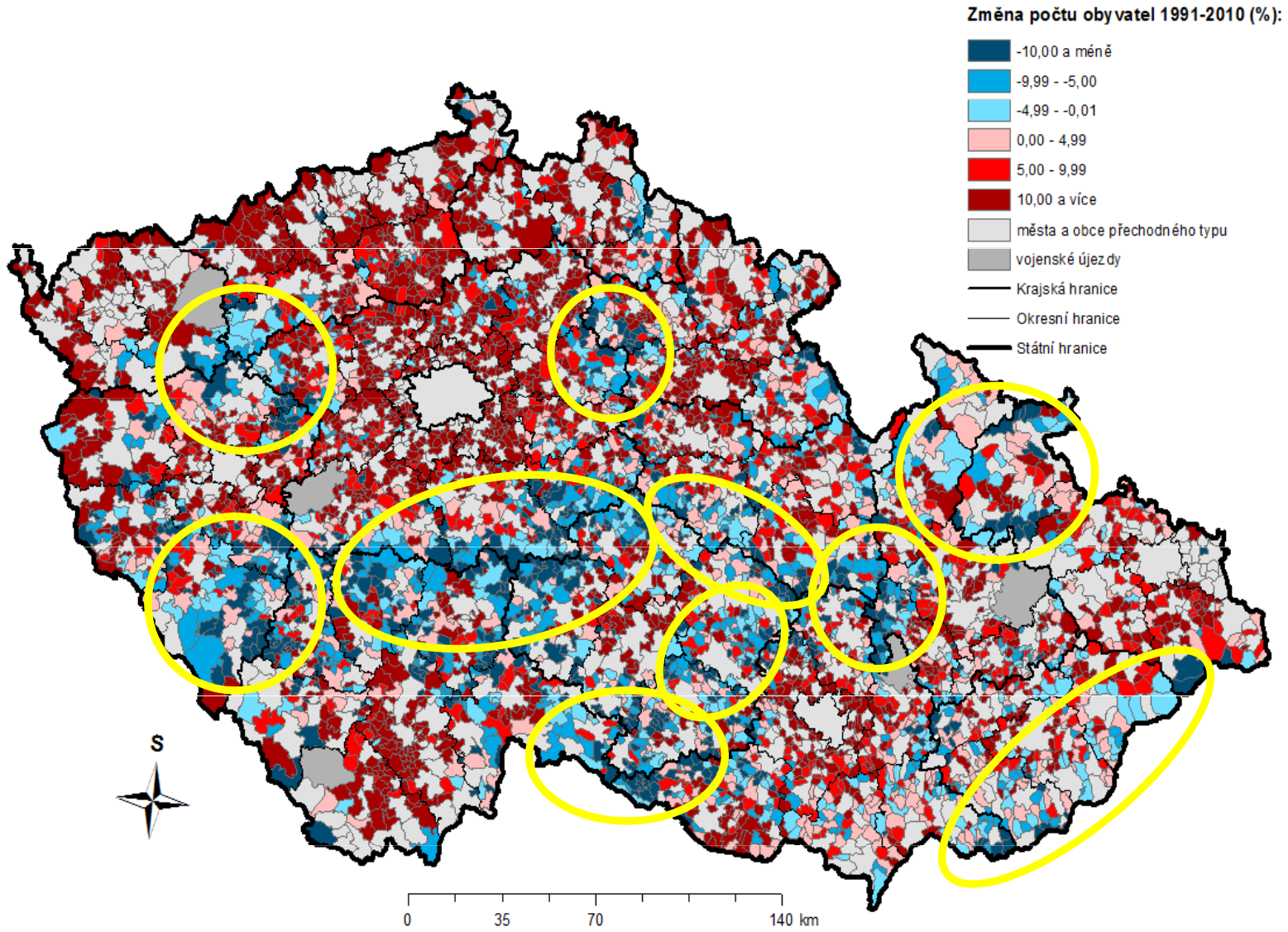

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování v programu ArcMap 10.2

MUNI ECON

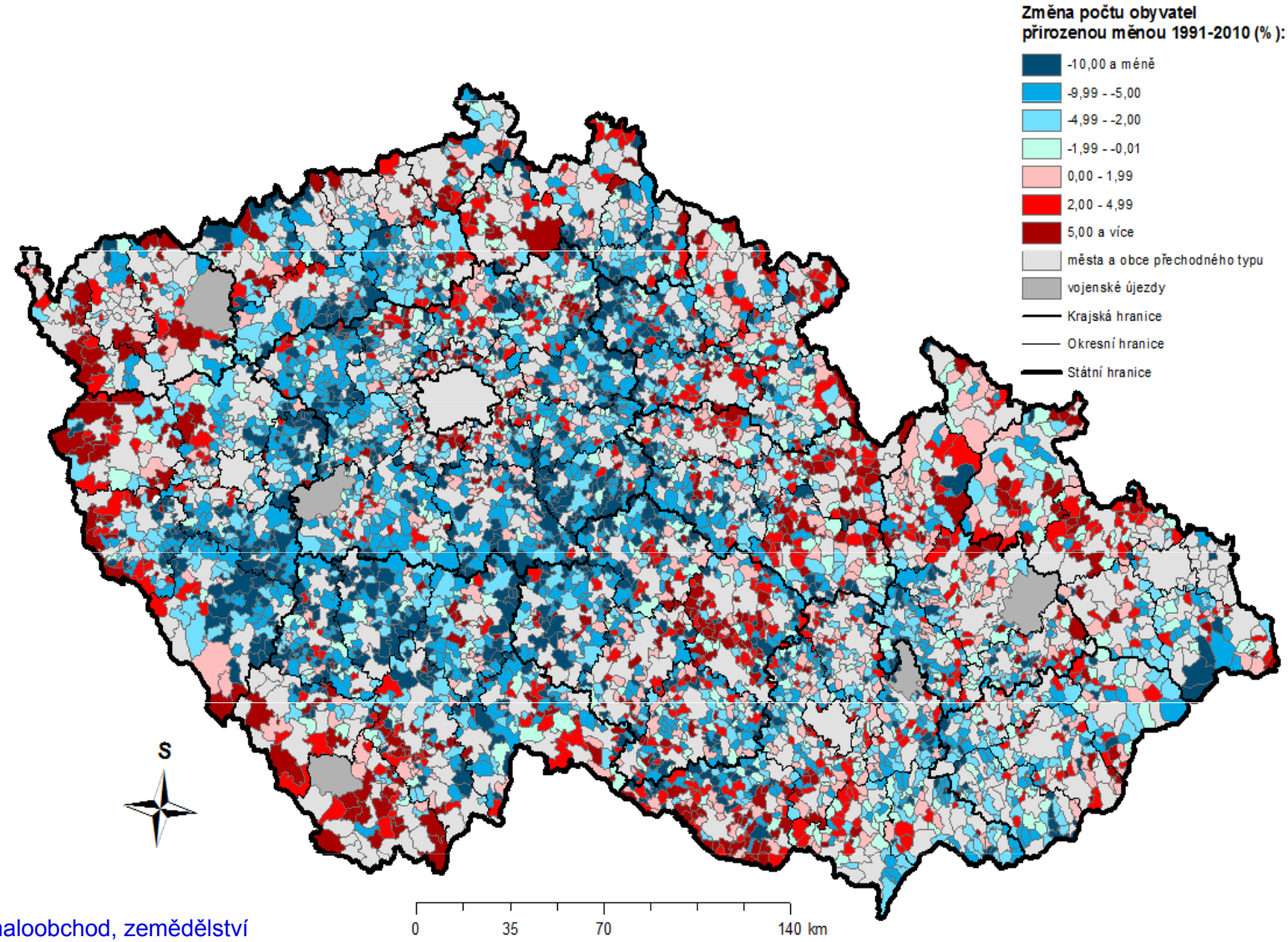

Obyvatelstvo, maloobchod, zemědělství

MUNI
ECON

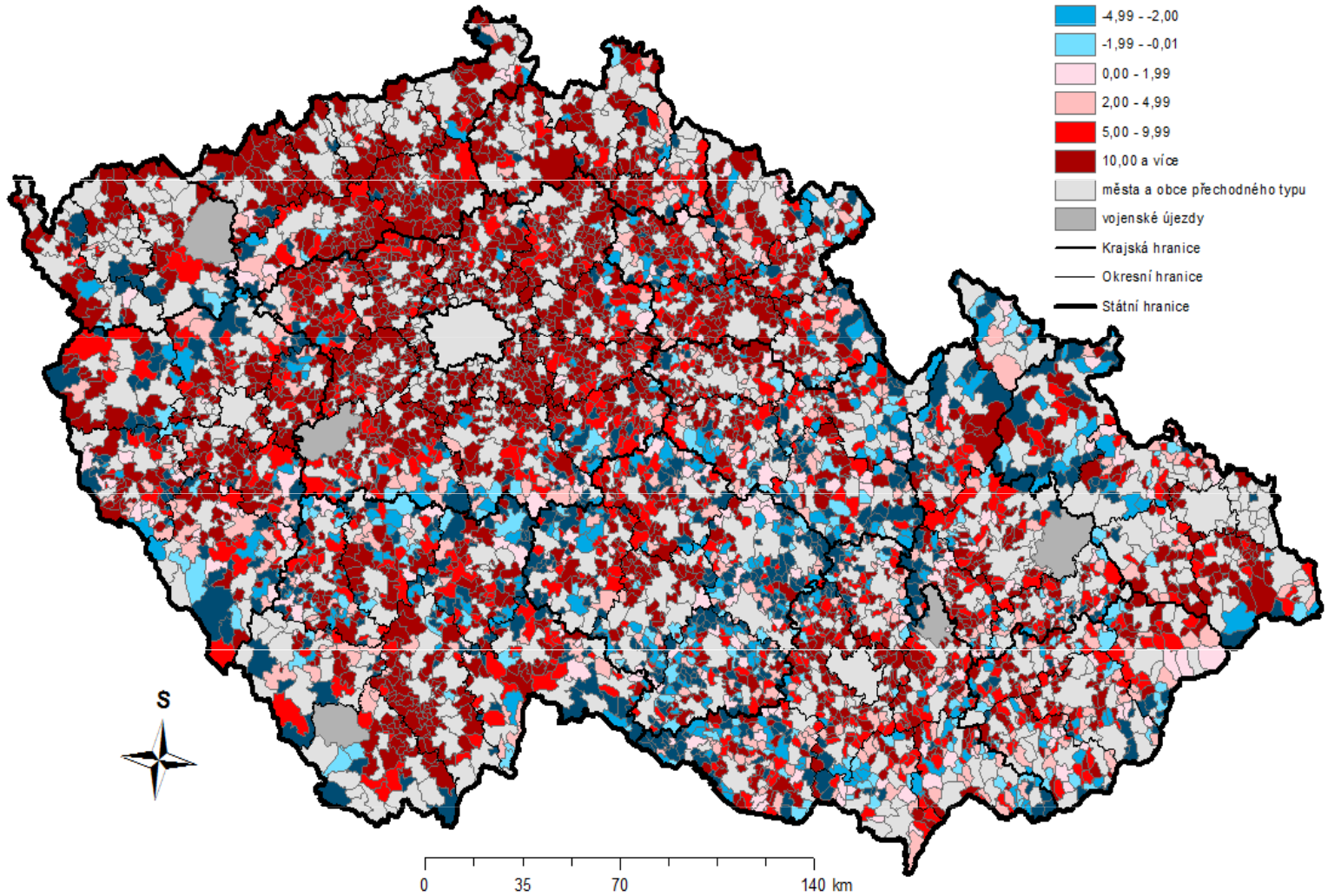
Změna počtu obyvatel stěhováním 1991-2010 (%):
-5,00 a méně
-4,99 - -2,00
-1,99 - -0,01
0,00 - 1,99
2,00 - 4,99
5,00 - 9,99
10,00 a více
města a obce přechodného typu
vojenské újezdy
Krajská hranice
Okresní hranice
Státní hranice
S
0
35
70
140 km

MUNI
ECON

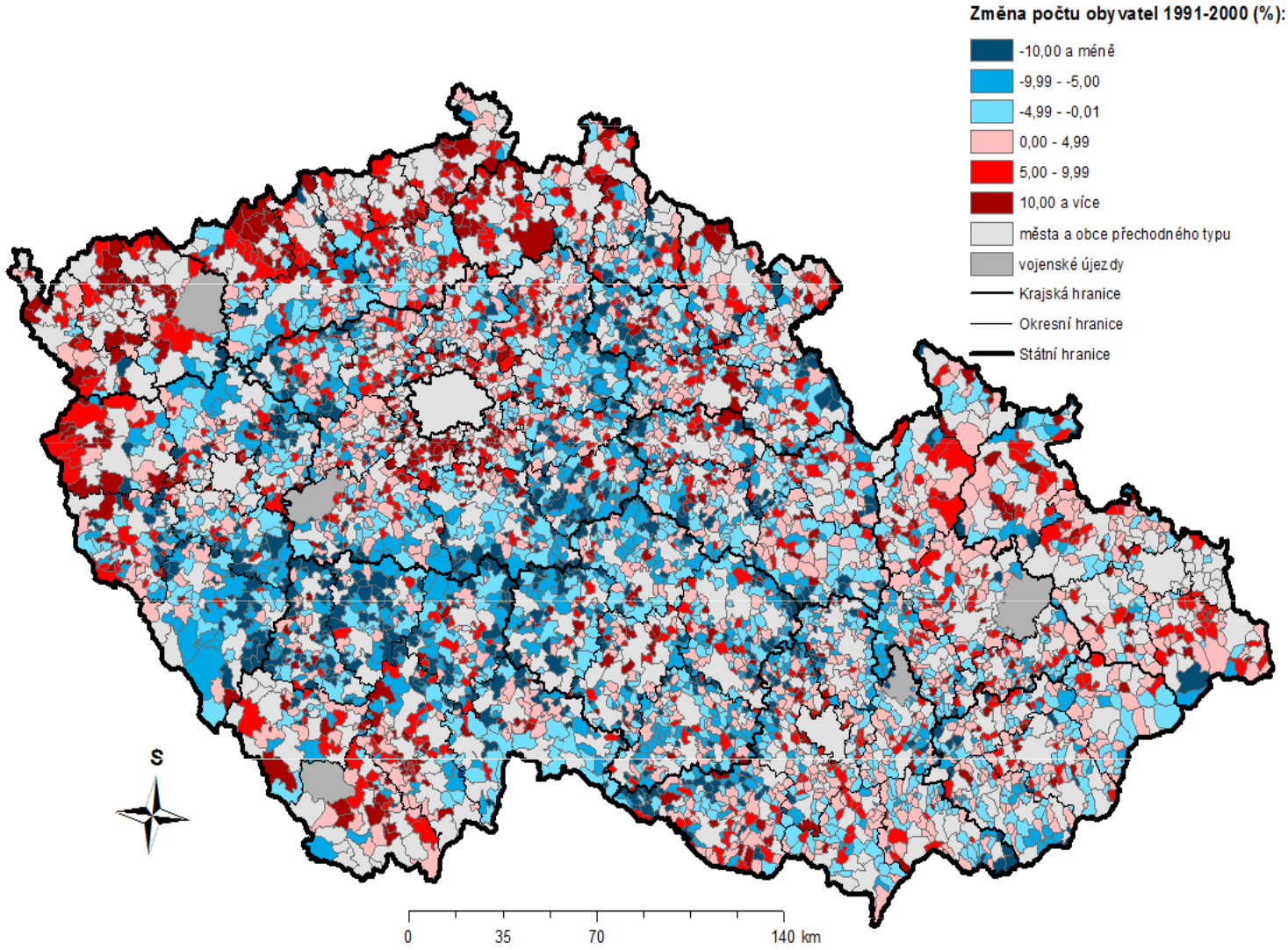

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování v programu ArcMap 10.2

MUNI ECON

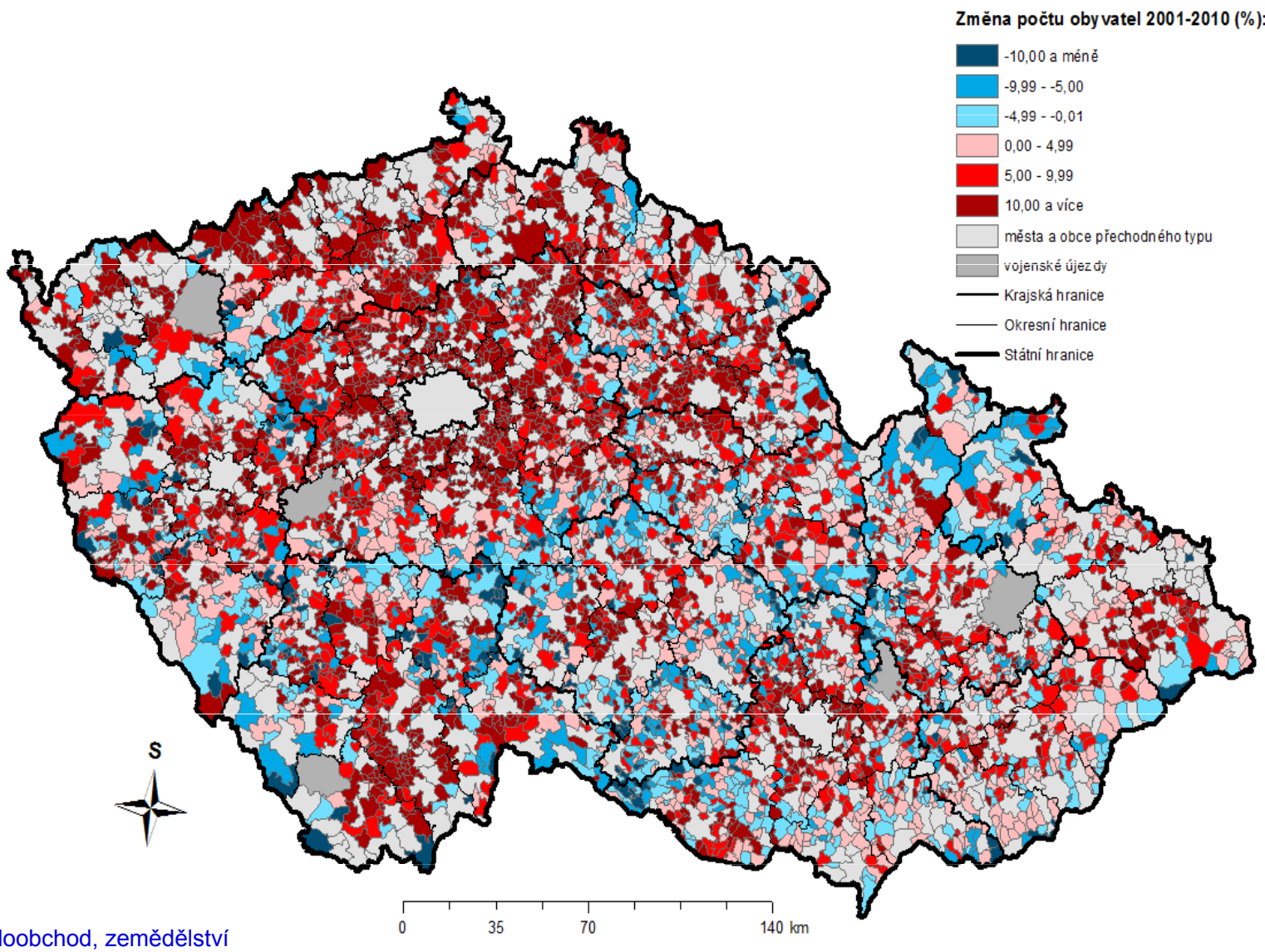

Obyvatelstvo, maloobchod, zemědělství

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování v programu ArcMap 10.2

MUNI ECON

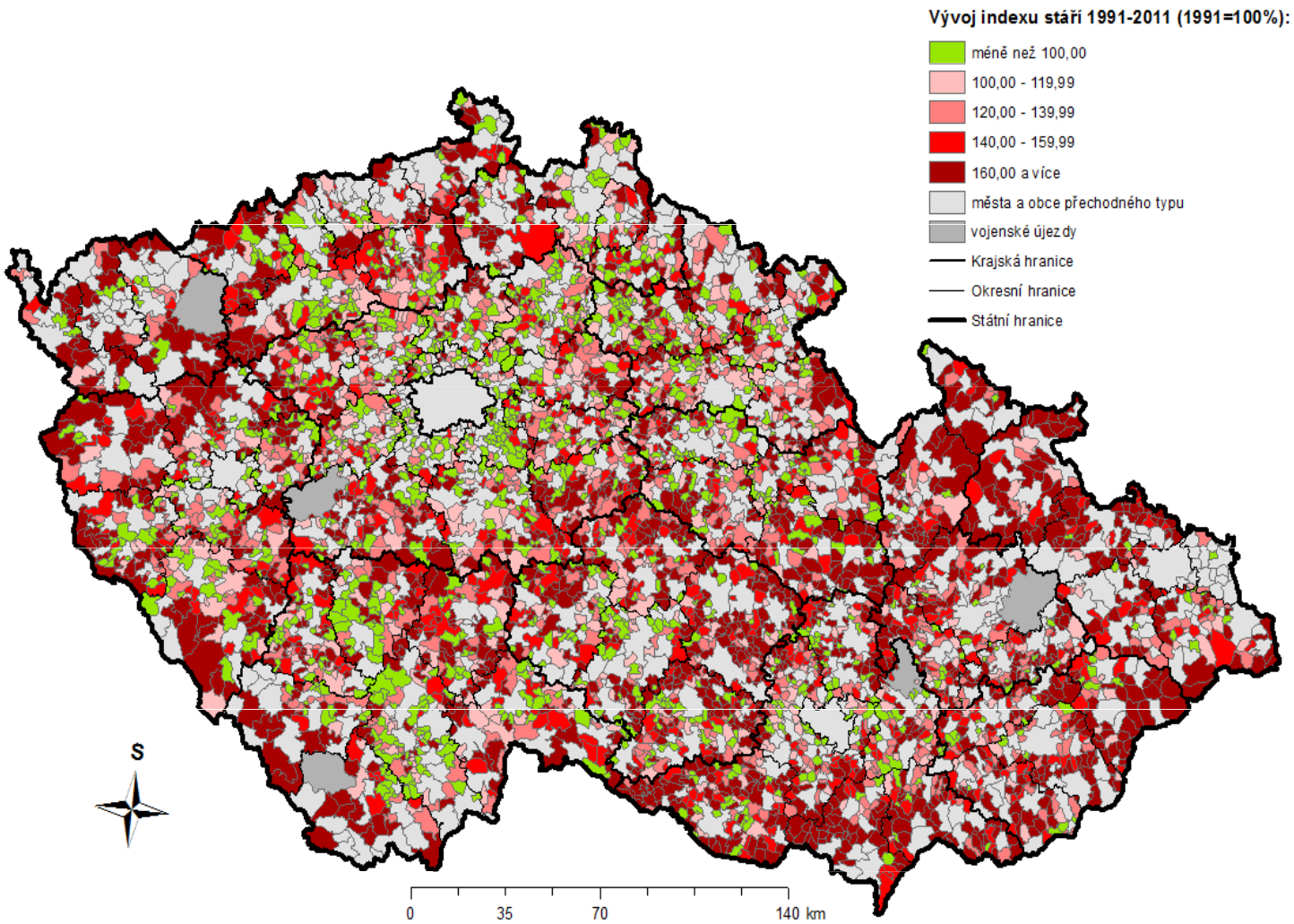

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování v programu ArcMap 10.2

MUNI ECON

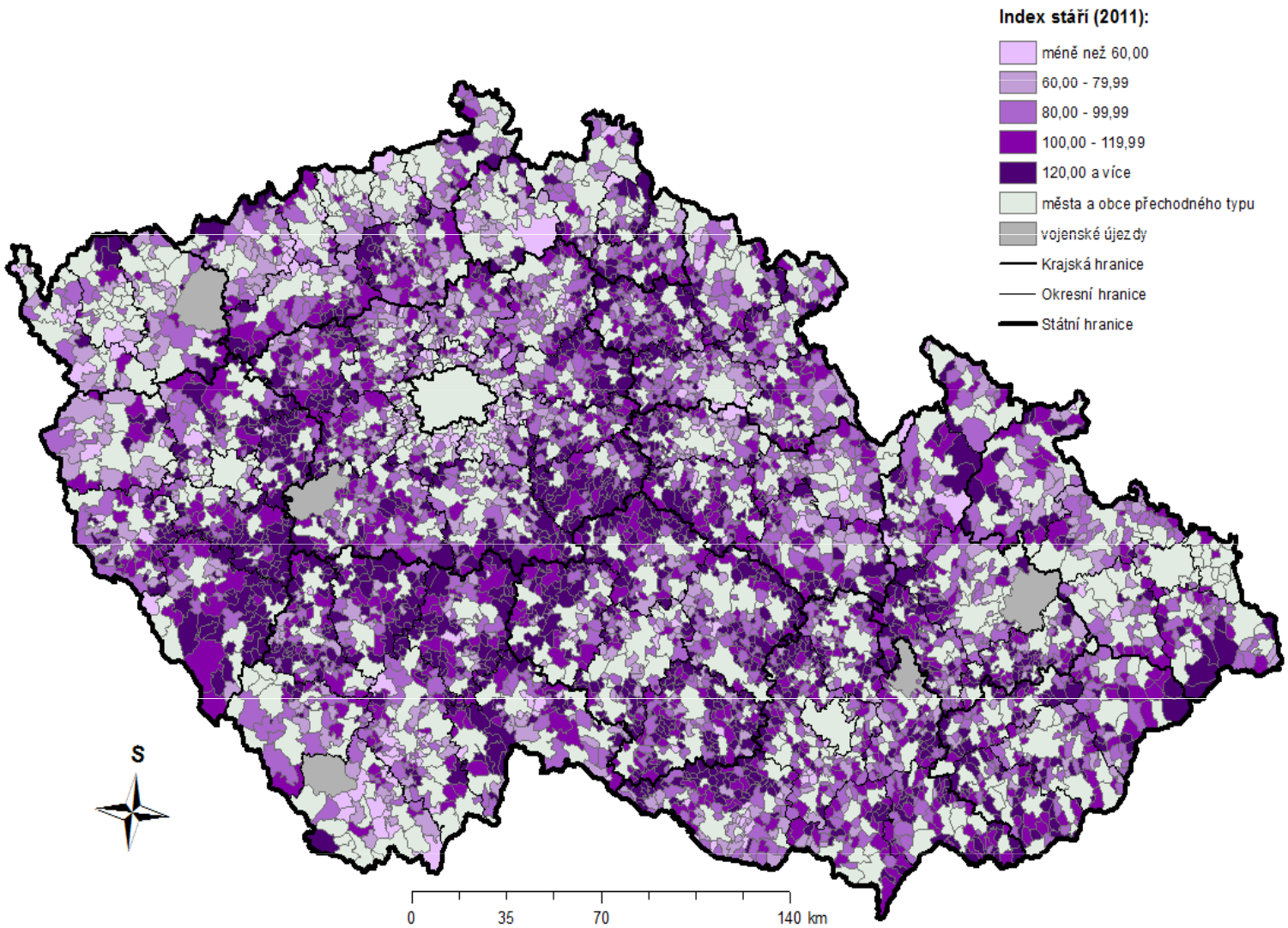

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování v programu ArcMap 10.2

MUNI ECON

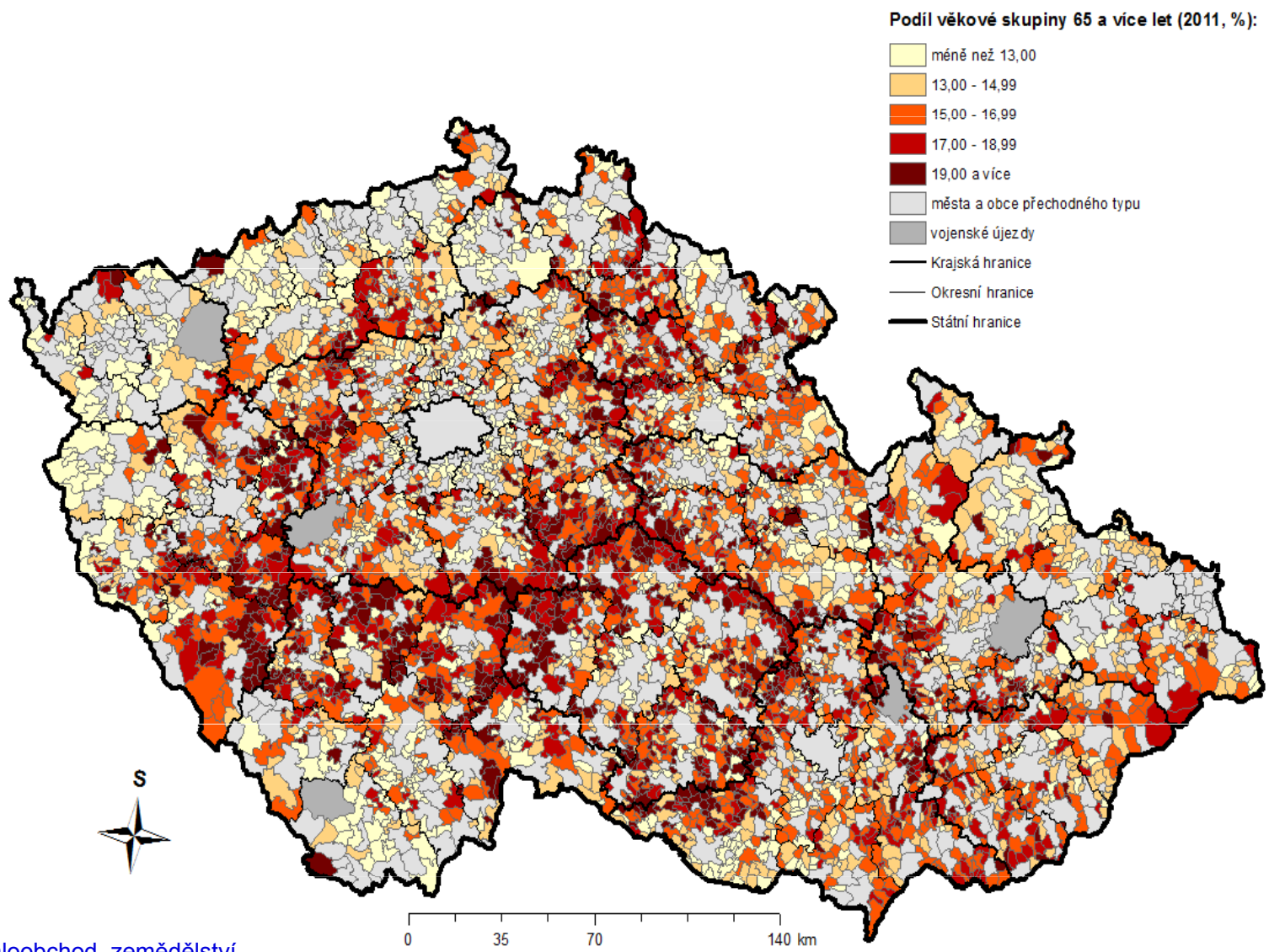

Obyvatelstvo, maloobchod, zemědělství

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování v programu ArcMap 10.2

MUNI ECON

Shrnutí hlavních zjištění

Demografický vývoj venkovských oblastí ČR není prostorově homogenní. Jeho regionální diferenciace významně souvisí s mírou venkovského charakteru obcí a ještě významněji s polohou v rámci systému osídlení.

- Vývoj počtu obyvatel, přirozený přírůstek, saldo migrace i věková struktura (nikoli však dynamika růstu indexu stáří) **se zhoršují s rostoucí mírou venkovského charakteru obcí**;
- **V „příměstském venkovském prostoru“** se v období 1991-2011 odehrál mnohem výraznější populační růst, spojený s příznivějším vývojem věkové struktury (kontrast - vnitřní periferie);
- **Suburbanizace nenabyla pouze rezidenční, ale také komerční formy** → v zázemí měst došlo k výraznějšímu růstu počtu obsazených pracovních míst;
- **Tradičně uváděnou tezi, která tvrdí, že venkov trpí vysídlováním a stárnutím** (je dokonce obsažena ve SRR ČR na období 2014-2020), **je nutné revidovat** a věnovat odpovídající pozornost regionální diferenciaci demografického vývoje venkovských oblastí;

MUNI ECON

- **Během čtyřiceti let 1961-2001** se počet obyvatelstva České republiky zvýšil o 6,9 %, **počet venkovského obyvatelstva klesl o 20,5 %.**

- Teprve intercenzální **období 1991-2001 znamenalo pro populační vývoj venkova obrat**: zatímco celostátní bilance byla záporná (-0,7 % obyvatel), v obcích do 2 tisíc obyvatel se počet trvale bydlících obyvatel zvýšil o 1,1 %.

- Teprve **poslední desetiletí (2001-2011)** znamenalo uvedený obrat s tím, že **úbytek zaznamenaly jen zcela malé obce do 200 obyvatel (-4,1 %)**, kdežto ve větších venkovských obcích byly zaznamenány všude přírůstky, největší v obcích s 1000-1999 obyvatel (+2,5 %).

MUNI
ECON

- **Věkové složení je jednou z charakteristik, kterou se venkovské obyvatelstvo značně liší od obyvatelstva městského.** Je tomu tak již od počátku demografické statistiky.

- **Věková struktura populace je určována jednak odlišnou přirozenou reprodukcí venkovského a městského obyvatelstva, ale také migrací**, která zvláště v etapě ekonomického růstu měst nabývá na stále větší důležitosti tím, že **venkovu odnímá obyvatele v produktivním věku a přesouvá je do měst.**

MUNI
ECON

Věkové složení

- Z detailního třídění je patrné, že z venkovských obcí - ale také ze všech velikostních skupin obcí vůbec - je **nejvyšší podíl dětí v obcích s 1000-1999 trvale bydlících,** a to 17,2 %.

- Od této velikostní skupiny obcí se podíl dětské složky plynule snižuje až k minimu 14,2 % ve městech se 100 000 a více obyvateli.

MUNI
ECON

- **Obyvatelstvo v produkčním věku 15-59 let představovalo v roce 2001 celostátně 65,4 % populace, ale v úhrnu venkovských obcí pouze 64,0 %.**

- Jeho podíl se plynule zvyšoval až do velikostní skupiny obcí s 20 000-49 999 obyvatel (66,5 %), ale v dalších dvou skupinách obcí opět klesal.

- Zvyšování podílu s růstem velikosti obcí je důsledkem **stěhování osob v produktivním věku z venkova i větších venkovských obcí a malých venkovských měst do předpokládaných míst s možností většího pracovního uplatnění**.

MUNI
ECON

Seniorský věk

- Velmi charakteristický je vývoj podílového ukazatele **zastoupení obyvatelstva v produktivním seniorském věku 60 a více let.**

- **Celostátní podíl 18,4 % těchto obyvatel je poměrně vysoce překračován v nejmenších venkovských obcích**; v jejich úhrnu měl v roce 2001 hodnotu 19,1 %.

- Podílový ukazatel se snižuje od nejvyšších hodnot v nejmenších venkovských obcích k minimu ve městech s 20 000-49 999 obyvateli; ve větších městech se pak opět zvyšuje.

MUNI
ECON

- Vyšší podíl starého obyvatelstva v obcích městského typu až v typických městech s 10 000 a více obyvateli je výsledkem předešlého vyššího stěhování obyvatel v produkčním věku, kteří pak ve městech zůstávají až do stáří, ale také v důsledku nižší věkově specifické úmrtnosti, která vede ke zvyšování podílu seniorů v městských populacích.

- **V nejbližších letech však možno očekávat nepatrné snižování podílu starého obyvatelstva ve městech**, protože **část starých lidí se vystěhovává na venkov z bytových důvodů**, což povede ke **zvyšování podílu seniorů v úhrnu venkovských obcích včetně těch nejmenších.**

MUNI
ECON

- **<u>Venkovské obce v podstatě reflektují vývoj celého území ČR</u>**, rozdíl je ale stále v úrovni těchto ukazatelů a v územním rozložení.

- Lze ale říci, že se **rozdíly mezi „městem a venkovem“ pomalu snižují** i díky stěhování městského obyvatelstva na venkov a tedy vlivu tzv. nepřímé urbanizace.

MUNI
ECON

- **Míra vzdělanosti se v posledním desetiletí výrazně zvýšila.**

- Ve snaze uplatnit se na trhu práce je v současné době středoškolské vzdělání s maturitou již nezbytností.

- Stále je však patrné, že **na venkově je (s výjimkou zázemí větších měst) míra vzdělanosti nižší**, neboť možnost pracovního uplatnění zde v podstatě pro vysokoškolsky vzdělané obyvatelstvo není.

- **I když se podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva na venkově zvyšuje**, stále v současnosti **nedosahuje ani průměru ČR v roce 2001.**

MUNI
ECON

Podíl rodáků ve venkovských obcích

- **nejnižší v rychle rostoucích obcích**,
- **nejnižší také v pohraničí** (důsledek vysídlování).
- Pohraniční dosídlené oblasti mají mladší věkovou strukturu obyvatelstva, nižší podíl rodáků, nižší vzdělanost obyvatelstva, vyšší míru nezaměstnanosti a nižší podíl věřících obyvatel.

- **Moravské oblasti mají vyšší stabilitu obyvatelstva s vazbou na své bydliště**, nižší počet neobydlených domů, vyšší počet věřících, vyšší plodnost žen, vícečlenné domácnosti a nižší podíl rozvedených

MUNI
ECON

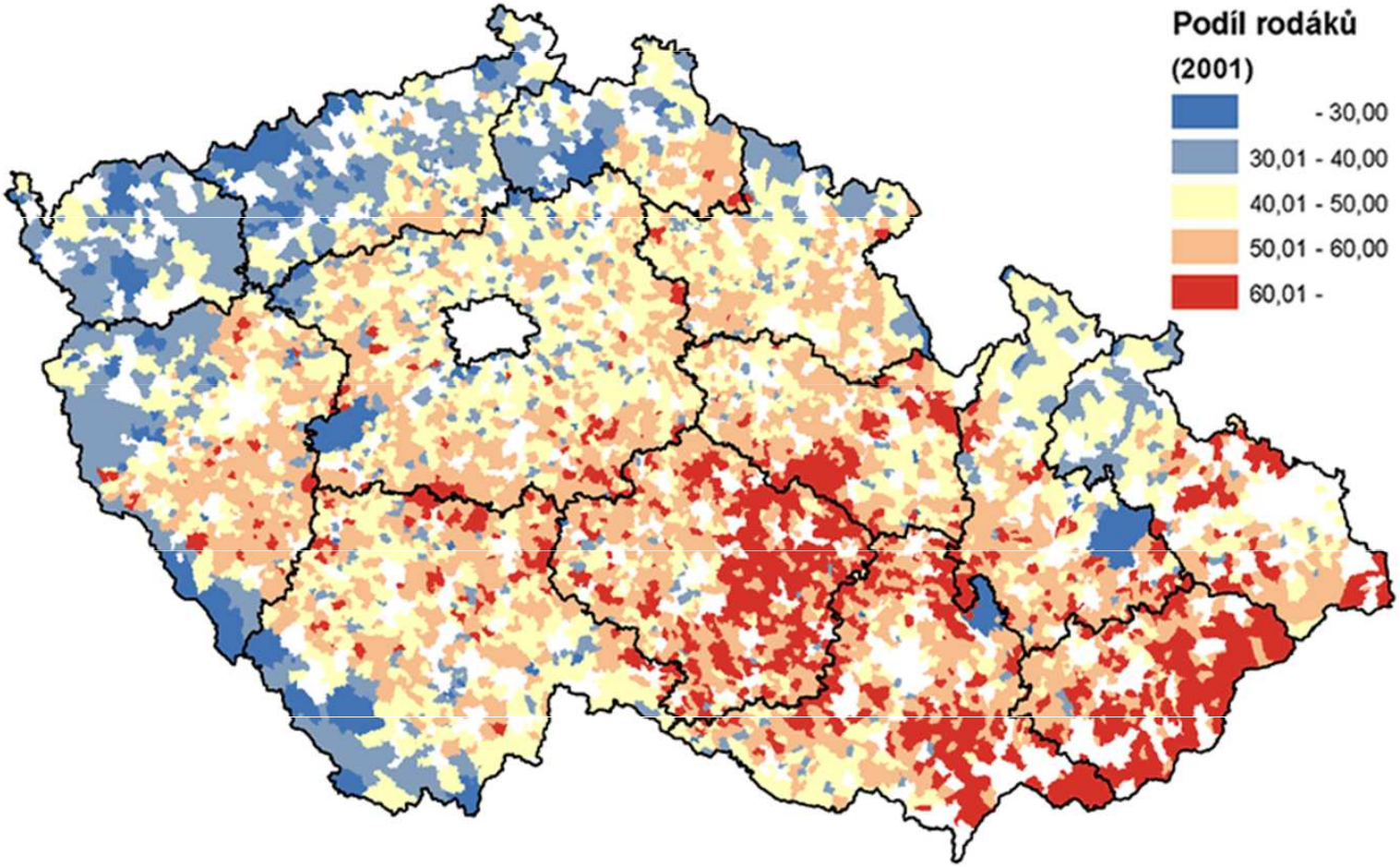

Podíl rodáků ve venkovských obcích v roce 2001
9/10

Zavřít ✕

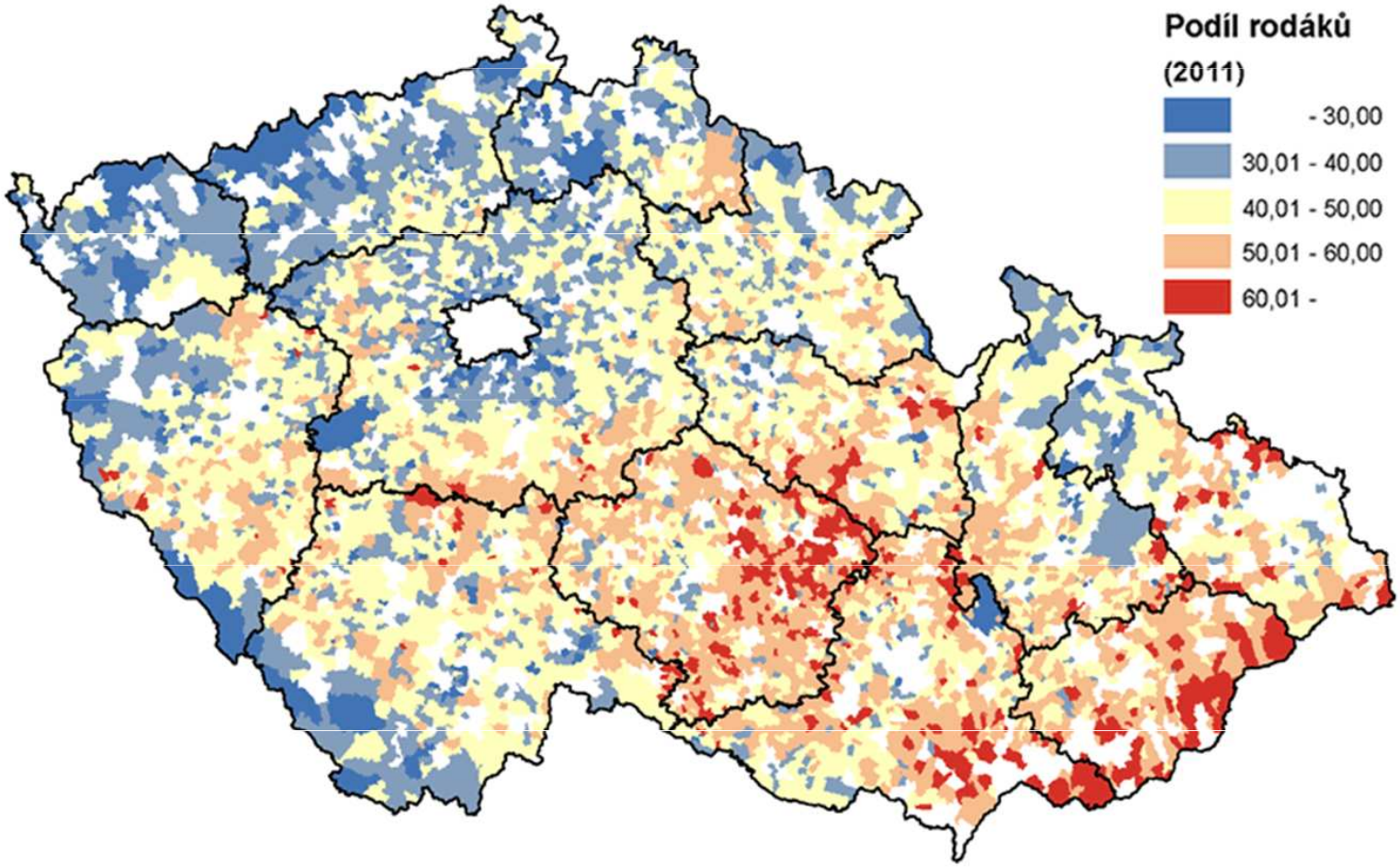

Podíl rodáků ve venkovských obcích v roce 2011
10/10

Zavřít ✕

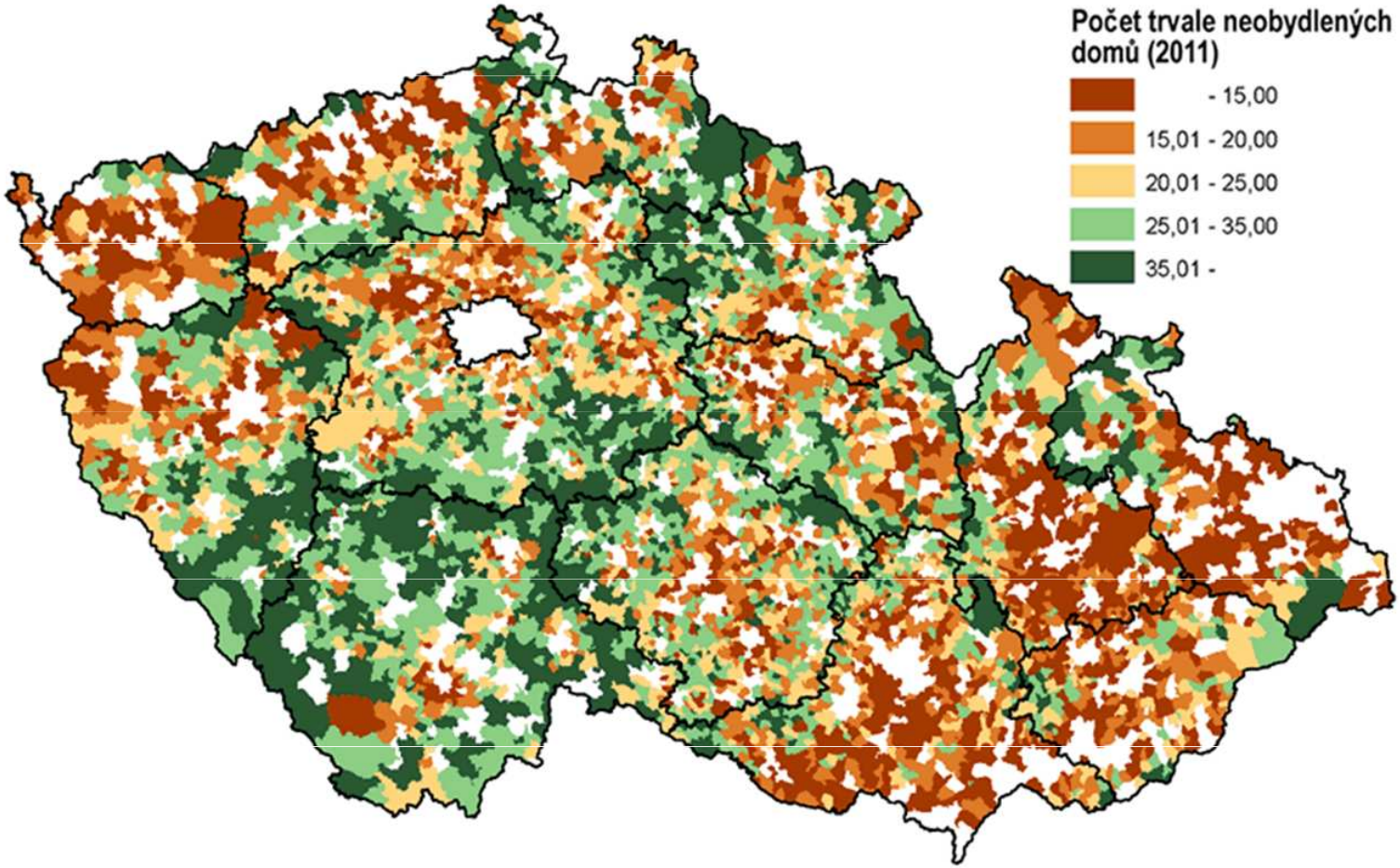

Podíl trvale neobydlených domů ve venkovských obcích v roce 2011

8/10

Zavřít ✕

- **Kromě suburbánních oblastí jsou z výsledků sčítání znatelné i jiné územně specifické oblasti, které přetrvávají již několik desetiletí.**

- **Postupně se však tyto rozdílnosti stírají**. V případě obcí při vnitřních hranicích administrativních celků, v tzv. **vnitřních periféríích**, **se spíše prohlubují**.

- Tyto oblasti v současnosti slouží často k **rekreačním účelům**, o čemž svědčí i velmi vysoký podíl neobydlených domů.

MUNI
ECON